

Forradalmi mozgalmak

BÉCS - PEST - KOLOSVÁRT.

(1848-ban)

KOLOSVÁRT
Kiadja Tilts János könyvtáros
1848.

AZ OSZTRÁK BIRALOM
LEGSZEBB NAPJAI
EZ EMLÉKÉT
HAZÁMFIAINAK POLGÁRTÁRSAIMNAK

AJÁNLOM.

Ugy-e polgártársak sok mindenfélét hallatok a közelebbi időkben lefolyt világrázó eseményekről, jelesen a békés, szellemi forradalomról, mely Bécs büszke falai közt kezdődött, s miután három ország rablánczait oldatta fel, igénytelen városunkban végződött? E hármass forradalom történeteit fogom nektek elbeszélni.

Addig viszik a korsót a vizre, míg nyaka szakad. A nyugalmából fölriasztott oroszlán rettenetes: ha az elaltott nép fölébred, borzasztón bosszulja meg magát azon ki elaltatá. És Ausztria ez ideig mind aludt — hosszú nyugodt álmát aludta: virasztott fölötte a szolgaság. Egy külföldi, egy bevándorolt, ki új hona iránt a rokonszenv szikráját lelkében nem érezheté, elaltatá a népet: hogy dolga jobban nem folyhat, el az uralkodók legjobbját: hogy a népnek igen jó dolga van. Ez az ember, ki négyszem közt adott szavával épen úgy játszott, mint az Europa szemeláttára adottal, ki 900 millió frt adosságot csinált, hogy a gonosz ügyet védhesse a jó ellenében, és ármányos tervei, a biralom rovására mindig buktak, nyomasztó politikájának súlyát csaknem félszázadon át érezteté a virágzó Osztrák bi-

ralommal. És Ausztria türt, szenvedett — tán kép-
zeln sem tudta mi a szabadság. Történt azon-
ban, hogy a hatalmas Frankhon rabbilincseit szét-
tördelé, hogy darabjaival a bureaueratia száz fejű
hydráját meggyilkolja. És ez első hydrafő halála
a többiekét huzta maga után. Némethonnak min-
den álladalma petitiot adott be, s hol a petitio
nem volt elég, fegyverrel igyekezett annak súlyt
szerezni, kivívni a jogokat melyeket ez előtt
ajándoknak tartott. Végre a sor Auszztriára
került, mert a nép hallgatása nem mindig gyáva
tűrés, néha elfojtott harag, minek a legcsekélyebb
körülmény kitörést ad. A fohászok végre or-
kánná fajultak s felhatának az uralkodó tronja
elibe, ki a kor sürgető szükségeit megértve, ke-
zet fogott alatt valóival megbuktatni a mindig
tespedő rendszert.

És most lássuk e nagyszerű bukás törté-
neteit és következményeit.

A BÉCSI FORRADALOM.

(Mart. 13--15-ig.)

I.

A bécsi forradalom nem hübelé Balás módjára vaktában, meggondolatlanul, csak mint pillanat műve született — az elnyomott nyugot és kelet felől szabadság hangokat halló nép, ki maga is szégyelleni kezdé, hogy alkotmányt számára idegen ország kért, a körülményeket alig egy pár tized alatt oda érlelé, hogy annak kiütése koreszmévé vált. S tán az elsőbb lépések nem is voltak ilyeszerű forradalom fölé irányozva, de az ellentállás szele, melly annak tüzét csak nevelni szokta, toronyosítá ily magasra a terjedni kezdő lángokat. A dolgokat isten keze vezeté — s jobb is volt így.

Valóban fényesen czáfolá meg a nép, melyet sörkorsója s virslije mellett gyávának kereszteltek, hogy egész nép nem fajul el, hogy nem hal ki kebléből a szép és jóra való fogékonyság — a kormány visszaélése egy időre azt ugyan elnyomhatja.

Az idegen kormány a szabadságot gondosan elzárta s ráírta és elhiteté uralkodóval és néppel, hogy abban méreg van. Azonban a nép látva, hogy

más országok híznak tőle, elgondolá hogy nem lehet az még is olly rossz, megkostolá s megszereté; míg a slendrian zsarnoki rendszer annak mérgétől (mert ez annak csakugyan mérge) politikai szörnyü halált halt.

Legelső demonstratio a Grutsch Sorel Agnes című drámája előadása alkalmával, az udvari színházban történt, a helyt hol ez előtt tapsolni vagy piszezni is tilos volt. Zajos taps és láрма tölté el a színházat a jelenetnél hol Agnes népeit szabadságra inti, s minden fölé hangosan kiabálák „le a miniszterekkel!“ A betuloló fegyveres erő rendet akart előidézni, a darab félbe hagyása rendeltetvén. Az elsőt a nép kiverte s az utóbbinak folytatását kívánta.

II.

Az alsó ausztriai rendek öszvegyülése folyó mart. 13-ára lön határozva. Láta a nép, hogy az alkalom kedvező, elmulasztása további tespedést, megragadása életet adhat. Koczkára tette életét, hogy kivívhassa szabadságát, mert az élet szabadság nélkül tespedés.

Ez okból a bécsi polgárság nagy része mintegy egy test és lélekké olvadt, hogy egymást segítve és buzdítva, annál könnyebben nyerhessék meg a szabadság illatos lüzérét. Sok, igen sok ezer ember tehát aláírt egy petitiot, mellyben a férfias szilárdság s alattvalói hűség mélt-

tóságos hangján sajtószabadságot és alkotmányt kért, hogy többé a boldogult kormányhoz hasonlóan nyomasztó súlyát hordozni kénytelen ne legyen. Felszólítá egyszersmind a kormányfőfiakat, — e hőseit a régi Talayrand-rendszernek, hogy miután nem képzelhetik, hogy egyetlen éji alvás után, képesekké lehetnének az újelv igényeinek megfelelni, tegyék hivatalokat ő felsége kezébe le. E petitiot a polgárság martius 11-kén beadta a rendi választmánynak.

Az ifju kebel gyulékony anyag, a szabadság legkisebb szikrája föltornyosuló langgá neveli azt. Van is barátim ennek szent szózatában valami, mi az emberi kebelt felsőbb, tán egészen ismeretlen regioha emelni tudja. Mart. 12-én, a forradalom e nevezetes megelőző napján, reggel az egyetemi és polytechnikai tanuló ifjuság az egyetem csarnokában gyűlést tart, s több a szabadságra igen szépen buzdító heves és viharos szónaklatok után a polgárságéhoz hasonló tartalmu kérelmet készít.

Hangosan sürgette, sőt követelte e kérelemnek rögtön ő felsége elibe juttatását, s követelése olly szilárd olly férfias volt, hogy azt megtagadni nem merék. Igéretet tön tehát az egyetemi tiszthatóság, melly e kor ujitásaiban olly élénk részt vett, hogy egy küldötség által a kérelmet ő felsége kezei közé juttatni nem mulasztandja el.

És ez ígéret még az nap esti 6 órakor teljesedésbé ment. Tanár Hyé részébe jutott a sze-

cse elsőben emelni szabad szót jó királyunk előtt.

III.

Végre fölviradt martius 13-dika, a szabadságnak e nevezetes napja. Reggel ismét öszvegyültek az egyetemi csarnokba, s onnan a legnagyobb rendben, a szabadság éltetése közt a rendek házához mentek. Tömérdek nép kísérte, melly a rendi házig tengerré növekedett.

Megérkezvén ide az ifjúság, gr. Montecucoli kihajolt az ablakon, egy lelkesítő beszédet intézett hozzá, s inté fentartani a rendet. Erre a tanulók kebeökből egy küldötséget neveztek ki, melly kívánataikat közölje a rendekkel.

És a rendek e kívánatokat harsagó éljennel s a legnagyobb lelkesedéssel fogadták. Főbb pontjai voltak: sajtószabadság, szóbeli törvénykezési eljárás, tanítási szabadság, felelős ministerium s vallási egyenlőség. A rendek küldötséget neveztek ki, melly e pontokat rögtön ő felvége kezébe juttassa.

Ezenben a néphez, melly elhatározá a válasz megnyeréséig nem mozdulni, alatt nevezetes szónoklatok intéztettek. Elmondák, hogy dynastiankhoz szoros ragaszkodás alattvalói kötelesség, annyival inkább mert a legjobb uralkodó, lerontatván az öt népétől elválasztó érczfal, bizonyosan megadandja a concessiokat, mellyek a régi slendrian kormány romain, a hazának boldogságot adnak.

Legelőbb Fischhof egy magyar szónokolt társai által fölemeltetve. Nyugodtan, mérsékeltséggel mint ki erejét érző oroszlánhoz, a néphez szól.

A többek közt egy szónok egy Böhm nevű lelkes fiatal ember a jezsuiták kiűzetését s azon férfinak letételét indítványozá, kinek politikája honosítá meg őket szegény hazánkban.

— Hogy hívják őt? kiáltá a sokaság.

— Metternich, mond Böhm.

— Le vele, le vele! orditá a sokaság.

Ezután a sokaság előtt német fordításban, a magyar alsó tábla Kossuth Lajos által indítványozott fölterjesztése olvastatott, s annak több pontjait szünni nem akaró zajos éljennel fogadták.

De a fiatal ember ki legelőbb kezdte olvasni, gyöngé hangja miatt avval felhagyni kénytetvén, Putz jogász állott helyére s férfias csendő hanggal olvasta azt.

Alig folytatta azonban az olvasást egy darabig, midőn megállni kénytetett. Alólról egy pohár tiszta vizet nyujtanak fel, ő leveszi fővegét, magosra emeli azt s lelkesülten mond: „E forrás tiszta mocsoktalan! kiűritem a gyülekezet egeességére! éljen az alkotmányos szabad Ausztria! éljen a dynastia! éljen Istvan főherczeg!”

Olvadás alatt a rendi-szobából egy levélkét eresztének le.

Borzasztó zaj és kiábálás keletkezik, mely a szónok hangját teljesen elnyomta.

A zaj csak akkor csilapult midőn a Kossuth beszédét mutatá föl. De alig folytatá ennek ol-

vasását midőn több hang a rendi czédula elő-
vasását sürgeté.

Annak tartalma szerint megigérték, hogy ő
felsége bankkimutatást készített, s korszerű ja-
vitások eszközlésére választmányt hív össze.

Ezenben egy Hermann nevű ifjú a czédu-
lát kiragadja, a kútfedezetre hág s hiált: a gyü-
lekezet szemében, az osztrák nép szemében ki-
mondom, hogy nekünk ennyi nem elég!

Az összeegyült nép hangos, átható kiáltása
bizonyítja beleegyezését.

Mikép is elégedett volna meg a nép, az igé-
retekkel miket csak azért tettek, hogy szemét
kiszurják, a nép mely most erejét érezni kezdé.

Egy akadémista egy közel kútra mászott fel,
s onnan intéz a néphez szónoklatot. Két rendőr
szolga elfogni akarja, azonban a nép úgy elveré,
hogy bőre tán rostának sem lett volna jó.

E közben azon álhír terjedett el, hogy a
rendek az ifjuság kérelmét letartoztaták. Harag-
gal, keblökben bosszuérzettel rohantak fel a rendi
terembe elhatározva e petitionnak erővel is ő
felsége elibe jutását eszközölni. Az ajtókat be-
törték több butorokat szétromboltak s romaikat
az ablakon kihajgálni kezdék.

Ezenben főherczeg Albert a forradalom színhe-
lyére érkezik s kéri a népet, hogy egy félóráig vár-
jon, mert ez alatt minden kívánata megadatni fog.

A nép e fölszólításnak engedve, elhatározá
egy félóráig várni — azon tul lázadást jelentett.

IV.

A kormány e közben komoly katonai rendszabályokhoz nyult. A belváros boltjai bezárattak, a bástyákon és főbb piaczkokon álgyuk szegeztek ki, s keményen töltött fegyverekkel sergek állítottak föl, míg a Glacis egészen tábori alakot öltött.

A néptömeg azonban a zendülés árja alatt is elég csendesen viselte magát; élet és vagyon bátorság, tiszteletben tartott, mi bizonyosága hogy e fölkelést nem az értetlen tömeg rendezte. És épen ezért egyes engedményekkel nem akart kudarczot vallani — s jogokat kívánt. Egy csapat, mintegy 1000 főből álló fiatal ember, egy magas ifju vezérlése alatt a Walner-utczán végig ment. A magas ifju kiáltásaira kísérői menydörgése viszhangozott. Eltette a többi közt az akademiái szabadságot, az előhaladást s gyakran kiáltá: le a censurával. Éltette a szép és lelkes Sofia főherczegnét is, kit miután igen nagy népszerűséggel birt, sőt a zendülés élére állván Metternichet megdorgálta s lemondását sietteté, a haldakló kormány szobájába záratta.

E tömeg a Metternich háza alatt is elvonult, a herczegné az ablakban állt és sirt. A herczeg komor arczal szorongva nézett a tömegre.

Megláttára Buriánt egy deákot társai föl emelnek, ki a herczeghez egy beszédet intéz. Nem hiszem hogy, e beszéd dicsérte volna őt.

Mit érezhetett ez ember a perczben, melyben szinte félszázados politikáját megbukva, tekintélyét sirba temetve s hatalmát kigunyolva látta?

V.

E forradalomból egy episodot kell kiemelnem. Délután ugyanis a rendi ház előtt felállított két granatos tized s a fegyvertelen nép és deákság közt öszveütközésre került a dolog, bárha a katonaságnak a császártól világos parancsa volt lehetőleg kerülni a tömeggeli surlodást. Ily krisi teljes időben is ennyire féltette az uralkodó népeit, ennyire kívánt minden vérontást eltávolítani.

Az öszvecsapás nem tartott hosszan, de véres és elkeseredett volt. A szabadság legelső áldozata Spitzer Henrik vala.

Ez öszvecsapás alkalmával egy fiatal ember, egy akademitá, lelkesítő szónoklattel buzdítá a népet a munkát, melyhez annyi látorsággal kezdének, a forradalmat melyben annyi erőt fejtének ki, a megtett első lépés után nem hagyni félbe.

E fiatal ember épen egy szeglet köven állt.

— Le onnan! mond egy granatos tiszt különben lelövetlek.

— Tedd azt! mond az egyetemi tanuló, Ausztria szabadsága siromon fog felvirágozni.

A tiszt lőtt — az akademitá elbukott.

De helyére egy más akademitá állt s a harag és keserv erőteljes hangján mond:

— Bécsiek! ti ezt annyiba hagynátok? nincsenek-e karok mellyek a bosszura felemelkednének? ez áldozat legyen a szabadság utolsó áldozata! virágozzék fel sirján az!

A tiszt lelövetett, lovát elvették s az ifjut arra téve hordozák a városban körül.

Nem sokára ezután az uriutczában egy gránátos tized élén, Vilmos főherczeg egy tábornokkal lovagolt; a nép a történt lövetésért fölemelt öklökkel és botokkal fenyegetőzött, a főherczeg le nem csilapíthatá a népet; míg más felől bécsi várnagy Albert főherczeg, kinek a népre történt többszöri lövései alkalmával néhány áldozat hullott el, lováról lehuzatva megsebesítettett. Miért kívánta ő, a bureaucrátiával kezét fogva, a honfelvirulás szent ügyét megbuktatni?

Az ez nap történt többszörös összeecsapások alkalmával 29 ember hula el.

VI.

A nép ezenben csak biztatást és ellenállást de nem eredményt kapván, békétlenkedni kezd. Öt órakor az egyetemi csarnok ismét telve volt tanulókkal s a rector magnificus, ki a több tanárokkal e zendülésben valóban lelkes részt vett, vezetése alatt egy új küldöttség ment az udvarhoz, a főváros veszélyes állapotát előadni s a további véröntás megakadályozását eszközteni.

Ez alkalommal a nép erővel akart a várba

nyomulni; a katonaságot előbb visszanyomja, de ez ismét ostrom léptekkel előbbre nyomul, tüzet ad, s puskaágyal üti a népet, melyből itt is több áldozat hullt el. De ez ellentá'lás dühét képzelhetlenül megnevelte, a katonaságot követ hajgálta, s több köz épületek ablakait öszvezuzta.

Ezenben a küldötséggel, melynek felét polgárok, felét deákok tették, a ki csak bemehetett bement ő felségéhez. De e tisztos férfi megláttára minden zaj elnémult, tisztelettel hajoltak meg előtte s jobbágyi hűség és alázat hangján esdették a concessiók megadását, mik Ausztriát fölvirágoztatni, az absolutismusból kivetkeztetni, s hatalmát megnevelni egyedül lennének képesek.

Metternich, ki jelen vala ellenvetést akar tenni. „Hallgasson ön!“ mond egy zongora-mester az embernek ki alig 24 óra előtt a biralom sorsa fölött határozott.

És a felség ki most először szólt alattvalóival szemtől szembe, a bizalom édes hangján, a kérelem megvizsgálását és teljesítését ígérte.

VII.

Mind ez intézkedések és események koránt sem birtak elegendő erővel a zajt lecsilapítani. A fölkelte nép olyan, mint a medriből kilépett folyam, minden gazt mi útjában esik magával sodor. Végre alkonyulni kezdett. Hogy tehát a háborgó nap után Bécs nyugodt éjt élvezhessen, az alsó osztriai kormány-elnökség által kiadott, s minden fölé

elterjesztett hirdetmények köztudatra juttatatak, hogy ő felsége a fővárosban, a csendesség és rend fentartásáért a deákoknak, a külföldiek kirekesztésével, felfegyverzését megengedte. Ez okból rendeletet tön, hogy a bécsi fegyvertárból minden polgár és deák — nevét egy czédulára, följegyezvén — fegyvert kapjon. Továbbá a korszerű javítások megfontolására s elintézésére a rendek és polgárok köréből egy bizotmányt rendelt.

Ezek voltak az Ausztriának adott első concessiok, a szabadság reményének ezek első sugárai — szinte ezredéves szolgaság után. S ki tudja telyesülendők-e ezek is — mert a kormány élén még ott állt a bureaucraticus vezér, kinek politikai palliativ épületét ostromlák e perczen.

Ezenben egy polgár gránátos tized a nép közt megjelent; mindenki éljen és kendőlobogtatással üdvözlé — hogy is ne, hisz ezek voltak az első honfiörök, kiknek gondos örködéseért honszerelmök volt jót állandó.

Nem sokára ezután a sokaság közt egy kiáltó megjelent s köztudatra juttatja, hogy herczeg Metternich leköszönt.

Kimondta tehát az olly hosszas ideig elaltatott császár ez ember ne továbbját, s ő gyermeke a külföldnek lehullott magasából, le vele szöszegési politikája, le a szellemet és szívet szolgaság jármába füző sistemája. Nem pocsványba vezető álfény vagy délibab ezentulha a legjobb uralkodó adott szava, mert ő a szabadság boa constrictora bukott!

Mit érzett e perczen a bécsi nép? mit érezhet a fogoly, ki börtönben töltött félélszázad után az isten szép ege alá kilép? Örömkialtás tölté el a léget s harsogtató meg a menny boltját... E nép örömkialtása volt a Metternich politikai életének hattyudala!

Mintha varázsvessző érintette volna a várost fényesen kivilágíttatott. Tündérpalotához hasonlított, melyben a szabadság diadalát inkeplik.

Az éj a belvárosban elég csendes vala. A polgári őrsereg számos csapatjai, a hirtelen rendbe állott deákok által szaporítva, járkáltak az utcákon s mindenütt zsebkendő lobogtatással s végtelen örmzajjal fogadtattak.

De nem így a külvárosban és sorompó-vonalokon kívül. A türelmetlen nép az őrházakat, a többi közt a Mariahilf nevű vámvonalt a Fürsthaust és Sechaust öszverombolá, több gyárat részint felgyújtott, részint kirabolt, s Metternich egy mulató kastélyát, gyűlöletének kiürhatlan jelül tövéből lerombolá, a gázvilágításokat mindenütt föltépte, s vandali pusztításának minden fölé nyomait hagyá.

Az elégetett vámházak némán feketén komoran állanak — mintha az absolutismus romaira emelt sirkő volna.

VIII.

Nyugodt éj után viharos reg következett. A nép hangulata míg mind igen komor volt.

Metternich hivatalosan közzé tett lemondása adott ugyan némi reményt, hogy a császári szó nem marad puszta ígéret, s a korszerű javítások és a nép ohajtása telyesedésbe menendnek, de a személlyel a rendszernek is változni kellett volna, s ennek még nem valának garanciái.

És a nép egy értelemmel tett kívánatai csak méltányosak voltak: sajtószabadság, korszerű municipalis és községi rendszer, nyilvánosság az igazság-kiszolgáltatásban és kormányzásban, nemzeti örsereg felállítása, a polgárok és földészek képviselte a rendek gyűlésében, a monarchia minden tartományiból (Magyarhon s mellékországai kivételével) biralmi rendek öszvehívása.

És ez igazságos, félig már megígért, tehát követelhető kívánatok megadására milly rendszabások tétettek? A piacok álgyukkal telve maradtak, az udvari várt (Hofburg) gondosan felfegyverkezett katonák köríték, s kemény fegyveresek fenyegeték a város legnépesb utzáit. És a deákok felfegyverkezése is lassan és rend nélkül eszközöltetett. Mindenki az egész nép fegyverbe tételét várta, s a helyett csak a szűk korlátok közé szorított polgári katonaság megerősítését engedték meg.

De az illy fél rendszabályok természetesen képtelenek voltak a népbe szükséges bizalmat önteni, hogy a mult méltatlanságait feledni tudja. Az ár nem csilapult le, mert a gát mit ellenébe tettek igen gyöngé volt. A kedélyek perczenként hevültek, szabadságsovár csapatok barangoltak szét az utzákon s buzdító szónoklatok tartattak.

Végre tán alig egy pár perczel a bekövetkeztető kiütés előtt, hirtelen futamodott, hogy a sajtószabadság megadva s a nemzetőrsereg felállása közölbajtás szerint gr. Hoyos Ernő vezetése alatt, megengedve lön.

IX.

Az ország-rendek s a polgárok és deákok egyes fölfegyverzett nemzetőr tagjai terjeszték e hirt, melytől Bécs újjászületését remélik. Az öröm és lelkesedés milly kitörő jeleivel fogadta a nép, az örömtől fendobogó lelke mit érezhetett, nem próbálom leírni, hisz az mi őt örömmre ragadta az unokát hálára fogja kötelezni.

Rögtönözve lobogókat készítének „sajtószabadság“ „nemzeti őrsereg“ „rend és közbátorság“ felirásokkal s különböző helyeken középületeken kidugták, mindenki fehér bokorszalagot és béke kokárdákat tűzött. Egy ujongó csapat a Józséf piacra vonult, a császár szobrát rózsákkal s örökzölddel ékesíté fel, s kezei közé egy „sajtószabadság“ feliratu lobogót tett.

De az öröm ujongás a riadó zaj koronként gyengült, mert percz perczeket, órát óra követett a nélkül, hogy a szabadság ohajtott közzététele hivatalos úton bekövetkezett volna. Minden arczon boru és elszánás honolt — olly nehéz az embernek félszázados járom után, a percz alatt megnyert üdvöt percz alatt veszteni el.

Végre az óra négyet kongott. E perczben tették a nemzetőrserég felállítását illető kabineti okiratot közzé. De a censura felfüggesztését tárgyzó proclamatióra még mind hiában vártak. A zaj, az elégtelenség perczenként nőtt, s több a nép bizalmát és szeretét bíró férfiaknak is nem kevés baj és áldozatba került, legfénylőbb ígéretek mellett is, a zaj és forradalom kiütését viszatartani.

X.

Az elégtelenség még mind növekedett, s az annyi századon át biztatott s reménnyel táplált nép biztatás és reménynél most sem kapott egyebet. Ezenben az est elközelgett, s a legjobb uralkodó ki éjre a kedélyeket megnyugtani akarta, hivatalos proclamatio útján a censura eltörlését, s sajtó törvények közzétételét hirdette ki.

Azonban nehány, a politikai stílusban járatlan agitator, a modor miatt melylyel e proclamatio írva volt, gyanakodni kezdett, és e gyanuját a néppel is közlő, hogy az valóban megadva nincs. Képzelní lehet, hogy a kedélyek ez által nem csilapultak, hanem mint a föltornyosuló láng, melyet apró esőcseppek vernek, még növekedett. Kiabálás zaj által adták a főbb utszákon járkáló csapatok, az illetők tudtára elégtelenségöket.

De több értelmesek a zavargókat hozzájuk intézett beszédek s magyarázatok által csakugyan

sok baj és fáradság után, megnyugtatók. De ezt csak néhány köztisztviselőben álló író manifestuma eszközölheté teljesen.

A nemzetőrök ez éjjel is szerteszét járkáltak, ügyeltek a csend és rend fentartására, mi csakugyan sok tekintetben sikerült.

A külvárosok is, bárha az otti zavarok teljesen lecsillapítva nem voltak, békésebb szint öltének.

XI.

A következő nap márt. 15-ike ismét viharosan kelt fel. Mert az az előtti este tett, s e nap kihirdetett rendszabályok nem elégíték ki a népet. Kinevezte ugyan ő felsége a csend és rend fentartása tekintetéből altábornagy herczeg Windisch-graetzet a főváros katonai és polgári kormányzójává, s a biralom német, szláv és olasz gyarmatjaiból gyűlés öszvehívását megengedte, de mind ennek semmi garanciaja nem lévén s az öszvehívás határ ideje messze halasztatván, egyik rendszabály sem birt elegendő erővel a fendobogó kedélyeket lecsillapítani. Az olly hosszas ideig pusztá ígéretekkel kecsegtetett nép végre megunt a koplalást, s most midőn a fölébredt önértet vele is érezteté, hogy a kormány van érte s nem ő a kormányért bitatásnál többet akart.

De a kormány melly a mint látszik e követelések telyesítését a mig csak lehetett huzta, halasztotta, elébb minden módot elprobált a ke-

délyek lecsilapítására. Ide volt iutézve a bécsi kormányosnak egy proclamatioja, mellyben felszólitja a főváros polgárait, hogy a rend és csend fentartására ügyeljenek.

Képzeltetni, hogy ez viszhangra nem talált. Harag és méltatlankodás gyuladt minden kebelbe, harag és méltatlankodás volt minden arczon olvasható. A legtürelemesebb is visszaélésnek nevezte e hosszas huzás halasztást, erővel akarta kiesikarni azt, minek szép szerével még csak egy részét tudta megnyerni.

XII.

A kormány ezenben látva, hogy a dolgok könnyen komoly fordulatot vehetnek, rendszabályokhoz nyult miktől a kedélyek lecsilapítását biztosan remélte. A nemzetőrsereg rendezésének czélszerű és nagy műve gyorsan haladt előre, a rendi tanácskozásokba tekintélyes polgárokat vettek föl, a tanács megneveltetett egy polgári választmányynyal, mellynek köztiszteletű lelkes férfiak voltak tagjai. Mindezek a kedélyeket csilapítani s a lankadó bizalmat helyreállítani kezdék.

Telyesen helyreállott a bizalom azonban, midsőn a nép ő felségét testvérével és annak fiával, minden kísérő nélkül, nyílt fedelű kocsiban kiszekerezni látá. Volt zaj, volt kiáltás, harsogott minden felől éljen a legjobb, éljen a népet almányos állásra emelt uralkodó!

Csak hamar e szekerczés megtörténte után főherczeg István nádor, a népjognak e népszerű bajnoka Bécsbe érkezik. A perczben mellyben a tömeg meglátta, légbe emelt kalapokkal harsány éljennel üdvözli. Ez nem mind — kifogták lovait s akkép huzák szekerét á fejedelmi váríg.

Illyen a népszerűtet: az soha sem csal — de jaj annak ki a nép bizalmát megcsalja. Mert a nép szeretet vagy bosszuban a korlátokat ismerni nem tudja, s az utóbbi százszor többet vehet el, mint adhat az első.

XIII.

Dél után négy óra volt — századok óta legsebbe napja Ausztriának. E perczig kis kora volt — e perczben emeltetett a nagy kora álladalmak sorába. E perczig érte semmi, általa történik minden. E perczben hirdettetett ki a nép közt a *constitutio*!

És e perczben érkezett meg a magyar küldöttség, mellynek feladatául tüzetett ki ő felségével találkozni, s a felelős magyar ministerium megadását kieszközölni. A küldöttséget töméntelen nép köríté, minden felől és mindenki Kossuthot akará látni, az embert kinek erőlyes fölszólalása, nemes lelke e jogok kivivásában olly ohajtott segédkéz vala. Szekeréből kiemelve fölmutaták a népnek, melly őt páratlan enthusiasmus-

sal idvezlő a városban mely 10 év előtt pro-scribálta.

A „hoven Markt“-ra érve a küldötség, a fel-
állított 100 polgár őt felbontva a rendet, ke-
zet szorított a magyarokkal kedves testvérei-
vel mint őket nevezék. A merre a küldötség
ment, barátságos víg arczokkal találkozott, útába
minden felől virágokat hajtának.

Kossuthot szálásán néhány tagból álló kül-
dötség üdvözlő, de az elérzékenyült szónok ne-
hány szó után sirva borult nyakába. És Kossuth
is, szemében örömkönyekkel biztosítá őt a ma-
gyar nép áldozatkészsége felől.

Estve város és elővárosok fényesen kivi-
lágittattak. Polgárörök néptenger kíséretében, a
császár képét előlvive s nép hymnusokat énekelve
barangolták be éjfeli 12 óráig Bécsnek utszáit.

Mindenki nyugodtan szállt aludni, mert tudta
hogy szolgaság éjének utolsójában fekszik le, és
más nap a szabadság viruló hajnaló ébresztendi föl.

E nap emlékeül egy akkor énekelt dalt ide
igtatok:

OSZTRÁK-DAL.

LÖVENTHAL MIKSÁTÓL,

Szabadság van Osztriában!
És ez nem csak álmainkban
Tüne föl nekünk.
Nem látod a fellegen át
Hatni a nap szép világát?

És a boldogság sugárát
Minden arczokon?

Szabadság és Osztriában!
Honu leányok ajkaitokon
Szólt a szent ima:
És az ima szent szózatát,
Titkos esdés sohajtását,
Fiaink menydörgő hangját
Meghallá az ég!

Testvérek! most új erővel
Kebelünk langérezetével
Tenni szólni föl:
Tenni mindent a császárért,
Tenni mindent a hazáért,
Tenni mindent enmagunkért
— Áldást ad az ég!

XIV.

Ausztrie szabadságát biztosító első charta:
MI ELSŐ FERDINAND Isten kegyelméből
Ausztria császársa Magyar- és Csehország királya
sat. sat. Olly rendelkezéseket tettünk, millyeket
hiv népeink kívánatai teljesítésére szükségesek-
nek ismertünk.

A sajtószabadság a censura megszüntetése
után, olly módon van megadva, mint mind azon
országokban hol az fennáll.

Birtokon és értelmiségi alapon álló nemzeti
őrség teszi már a szükséges szolgálatokat.

Hogy minden tartományi rendek s a lombard-velencei királyság központi gyűlésének küldöttei, a lehető legrövidebb idő alatt a polgári rend szaporított képviselésével, s a létező tartományi alkotmányokra tekintettel, az általunk elhatározott hazai alkotmány végett egybehivassanak, a szükséges lépések már megtétettek.

Biztosan várjuk tehát, hogy a kedélyek lecsendesednek, a tanulmányok ismét rendes folyamatok szerint fognak menni, az ipar, békés közlekedés ismét fölelevenednek.

E reményben annál inkább bizunk, mert ma köztetek megindulva győződünk meg, hogy a hűség és ragaszkodás mellyet ti eldődeink iránt századok óta szakadatlanul s irántunk is minden alkalommal tanusítottok — most is úgy mint valaha titeket lelkesít.

Kiadatott Bécsben császári fő és lakvárosunkban ezernyolczszáz negyvennyolczban martius tizenötödikén uralkodásunk tizennegyedik évében.

FERDINAND.

Gr. Inzághi Károly
főkorlátnok.

Gr. Pillersdorf Ferencz
udv. korlátnok.

B. Weingarten József
udv. korlátnok.

Ö cs. k. ap. saját parancsára
Salzberger Péter,
cs. k. udv. tanácsos.

XV.

Ellentétek képezik az életét. Mig mindenki lelkesülten dobogó kebellet hallá az alkotmány kihirdetését, mig mindenki boldogultan nézett a föltünő szép remények elibe, mig mindenföle új élet mutatkozott a politikai halál után, a közönséges betegek-házában 29 halt test volt kitéve, azok halt teste kik élökkel válták meg a haza életét! . . .

De hagyjuk e borongó képet, három nap keservének, várakozásának ez utolsó emlékét, a régi slendrian rendszerhez a vég erőlködés kétségbeesésével ragaszkodó kormány-politikának ez utolsó áldozatjait! . . .

Mi más színe volt most az egyesült osztrák biralmak fővárosának! . . .

Mi más érzelmek tükröztek most a főváros lakosainak arczán! . . .

Valóban a természetben is van ugrás!

Mert mi volt e biralom 3 nap előtt?

Mi e biralom ma, három nap után!

Három nap előtt szolgál-ország, eszköz, mellynek sem akarata sem önállása. Három nap óta alkotmányos ország, mellyben a haladás lozungját az olly sokáig elaltatott uralkodó viszi előre.

És ez uralkodót három nap előtt ősei büszke palotájában, jogaikat visszakövetelő nép ezere ostromlá és fenyegeté; három nap után ugyan azon nép isteniti, egekig magasztalja mint atyját, vezérét, boldogítóját!

És ez örömittas nép csak egy kiáltást ismer — mert e kiáltás szívéből származott . . . „Éljen alkotmányos császáruk!”

És e kiáltás mennydörgéssé, az öröm és lelkesedés mennydörgésévé vált a perczben, melyben legjobb uralkodóját a József piaczoni királyi könyvtár ablakában megjelenni látta!

Nem sokára az alkotmány kihirdetése után, minden rendű és rangu emberek küldöttei mentek ő felségéhez — tisztelkedni. De e tisztelkedés nem hordozta a hideg udvariasság bélyegét arczán, de e tisztelkedés nem volt pusztán szó mellyről a szív mit sem tud — e tisztelkedés az öröm szeretet és hűség tolmácsa, a szolgaságnak hatyu s a szabadságnak bölcsödala volt.

A város estve viszont fénytengerben uszott... mintha a szabadság tündérpalotája lett volna:

Ez volt Ausztria uralkodójának és népének igazán első boldog napja! . . .

Mit nyert Ausztria a constitutionnal?

Mindent.

Ismétlem mindent. Mert biztosítva volt az olly alacsony emberek befolyásától, kik rendesen bűnös ügy előmozdítása tekintetéből 900 millió frt adosságot nyomtak nyakába, míg magok bűnhődhetlen vétkeik végbevitelének jutalmul — felszámíthatlan orzásaikat tekintetbe nem véve — évenként 98 ezer ezüst frt díjt huztak; kik nagylelkűleg táptálták a nemzetiségek közti tusát, hogy majd ha a népek kirántott kardjaikkal po-

litikájok gordiumi bögét kettévágni akarják, az idegen földön levő ellenséges katonák felkonczolják a honszoretőket, hogy a lengyel katona a magyar nép felett, ez az olasz ez pedig a csehek felett örködjék, kik megbukandó statuspapi-
raikkal mázsánként hordják bűnös fészkökbe az ércz pénzeket, a polgárok ezreitől vérrel és iz-
zadással szerzett, vagyonokat devalvaliok által elrablandók.

XVI.

A bécsi mozgalmak korából kevés már a kiemelendő — inkább a magyar küldötség eljárását fogom leírni.

Martius 16-kán déli 1 órakor indult el Kossuth Lajos a küldötséggel a casino termiből, hová rövid tanácskozás végett gyűltenek. A legtöbb ablakból üdvözlék, s a kísérő néptömeg örömmel viszhangozá a magyarok kiáltását: „éljen a magyar első minister!”

A fejedelmi lakhoz érve, a küldötség előtt a vár kapui megnyíltak, s alig egy félórai tanácskormány után kiszólt Kossuth „meg van!” az alatt lévő táblai irnokok és a nép örom ujongva kiáltá „éljen a király!” Ki ablakában nem sokára megjelent; „éljen a nádor” volt a második kiáltás és Palatinus Pista — az Isten éltesse a magyar nemzet örömére! — hasonlólag megjelent; „éljen Ferencz Károly” volt a harmadik kiáltás, ki mintegy 10 percz mulva a nádor ki-

szeretében megjelen az ablakban, ez alatt a nép alatt a felség kérelme illetőleg parancsa nyomán békén várván.

Haza érve Kossuth — kinek ablakába nemzeti lobogó tüzetett — tudatá, hogy István teljes hatalmu kormányzó s a parlamentaris kormány megerősítve van.

De a fiatalságot a bécsi lázadás egyik vezére mézsáros Hesz felszólítá, hogy a bécsi polgárokat Czapka gyűlött polgármester letételében gyámolítná. Csakugyan elmentek nevezett polgármester háza elibe hol a nép hangosan kiáltá, hogy mondjon hivataláról le.

Illyen a nép szava.

Ez emberek hosszas időn át, minden gazemberhez illő aljas módokat felhasználtak kijátszani ezt, s meggyengíteni magát a népet. A legunyolt eltaposott semmi nép, a nép mellyet ha sirt ostaroztak, s megint ostaroztak ha nevetett, szembepökte sárral dobálta, földön futóvá tette az embereket, kik pár nap előtt vesszőt törtek fölötte. Vén napjaikra érdemelt vánkost nyújtának nekik, vánkost melly álmaikból fölriasztja, s nappal is rémeket állit elejbök — a kétségbeesés és késő megbánás vánkosát.

De Czapka már elútazott.

Más nap falragasztvány tudatá a néppel, hogy Czapka lekösönt.

Czapkát Sedlniczky követte, főnöke a 30 ezerre menő titkos rendöröknek, kik miatt a bécsiek még gondolkodni sem mertek, büntársa,

segédje Metternichnek, koholója a legaljasabb terveknek és eszköz is azok kivitelében. Így adott a nép a burocracia zsoldosainak lassanként politikai halált.

És a magyar küldöttség is más nap reggel megkapta mitől 300 év óta megfosztva volt, s miért 300 év óta annyi vért áldozott, annyi keserű könyvet ejtett, a magyar szabadság chartáját.

Csak nem félszázadon át ült a szörny ki magát Metternichnek nevezte, s ki ha Nero korában éljen, ennek nem lett volna szüksége Romát fölgyújtani, tanítványaival a hatalom felső polczán, s behálozta a tront ármányaival és bűneivel, hogy az önerejére, népe segedelme nélkül kibontakozni nem birt volna. De a hosszas nyomtatás megadta az elzsibbadt népnek a kétségbeesés erejét — s az felzendült nem az uralkodó de az uralkodó elaltatói ellen, és e zendülés nem volt kenyérzendülés — nem a proletariusoké volt, az olly sokáig bekóba vert nép támadott fel hőseirei ellen.

És a zendülésnek szerencsés sikere lett, mert a háló szétbontva öszvetépvé lehult az uralkodó szemeiről, s az uralkodó meglátta azt mitől maga is öszveborzadt — 300 éves szolgaságnak nyomasztó következményeit. De se baj! a következők egyről egyik elenyésznek, ármányos mi-

nisterek, sehonnai idegenek helyett a nép bizalma emel hivatalnokokat — kik mint ennek teremtményei ennek ügyét védendik.

A politikai hosszas álom után viharosan kezdődött a szabadság koránya. Nem egy villám cikázott a csak pár percz előtt csendes éj felett végig, nem egy menyynyörgés rázta meg a boltot, melly a szabadság napját soha sem látta. De hagyán! a régi politika — Nábobnak e szülötte — büszhödt kigözölése által a lég nagyon is megvala vesztegetve, s villám és menyynyörgés szükségesekek voltak megtisztítani azt.

Borurá derü . . . olly szép a szabadság koránya a megtisztult egen . . . olly szép a ragyogó nap a csillagok s a lopott fénynyel kérdedő hold leltunte után!

A' PESTI FORRADALOM.

(Márcz. 15-én)

I.

Les extrêmes se touchent*) — mond a' francia, s hogy példabeszéde igazságát bebizonyítsa' a' kiüzött szűkkeblű dynastia, az eltaposott bureaucratius kormány helyibe két óra alatt republikát állított. Most is mint 1790 ben első akarta a' szabadság harangját megkondítani, első akarta Európát hosszas álmából fölrázní — de most több sikerrel mint akkor, midőn a' világ nem volt annyira megérve 's a' bureaucratia, bár vége felé közelge, annyira megtörve.

1790-ben Europa nem utánozható, mert a' bureaucratia és aristocratia igen hatalmas 's a' nép igen gyöngé volt. De 1848 ban az eltelt fél-század annyira érlelé, érdekeit annyira tudá azonosítani, a' szunyodókat annyi erélylyel bírá fölrázní, hogy a' szabadság lobogóját kitűzve látván, elhatározta ő is aláesküdni 's azon elv kivivását, hogy nem a' nép a' királyért, hanem a' király van a' népért, mellynek megfordításaért áldoztak annyi vért, honszerelmet és becsületet bureaucratáink, vérével is megpecsételni.

És mi e' forradalom nagyszerűségét tisztán tanúsítja nem az eléhezett nép támadt fel kenyérért, nem a' proletariusok rántának tört a' vagyonosók ellen, nem párt akart pártot megbuktani. A' pár-

*) A szélsőségek érintik egymást.

tok elenyésztek, a proletarius kezét öltött a' vagyonosai a' szellemi szabadság jogai mellett.

A szellemi erők forradalma volt ez, a melyben a higgadt megfontolás, a józan ész a magánosok és szükkeblűek által bitorolt, de mindenkit illető jogokat visszafoglalta.

II.

„Mi rajtunk egy fojtó gőznek nehéz átka ül mondá Kossuth Posonban márcz. 3-án, midőn az országgyűlési teendők iránti feliratát javallá, a' bécsi rendszer csontkamarájából egy sorvasztó szél fúránk, melyidegeinket megmerevíti s lelkünk röptére zibbasztólag hat.“ S hozzá tévé, hogy míg Európában absolutiticus tronok dőltek össze vagy rendültek meg, burocrata uralkodó és ministerek két óra alatt, két óra eltelté előtt bitorolt hatalmok polczáról letaszítottak, hogy bukott rendszerök rongyaiba öltözködve koldus öltönyben barangolják be Európát, melyben egykor első polczon álltak, addig mi keletnek bárányszelid népe nyugodtan hajtjuk a Sisypheus követ — hogy ohajtott eredményt soha se érjünk el.

Mondják hogy Párizsban a dynastia bukásakor rémesen kongott a notredamei egyház harangja, intve a hazát, hogy veszélyben van, intve a honfiakat, hogy a veszélyben lévőket segítik. A burocratia temetésére harangozott e beszéd vagy az ország fölvirulására nem tudom: de azt igen hogy Kossuthnak szavai, e beszéde a kedélyek előtt eddig ismeretlen regiot nyitottak meg.

Tehát mik is élhetünk, vagy tán élünk is? gondolá Poson, utána Pest és Pest a szív után, a test az

ország! *Leben und leben lassen**) példa szó — de hogy e nemzet élhessen a burocratia százfejű kígyóját herculesi erővel kelle kivégezni. Ennek, saját bukása nélkül kegyelmezni lehetetlen lett volna.

Poson csak gondolá, de nem tett semmit; Pest gondolá és gondolatának életet adott, mert tudta hogy a gondolat tett nélkül buborék, melly nyomtalanul enyészik el.

Poson megadta a jelszót a csatára és Pest a szabadság szent jelszava alatt kiszált a küzdőhomokra.

Poson csak feljajdult fájdalomában, Pest villámokat szort szét, melly a fájdalom feljajdulása okozatát megszüntette.

Poson csak egyszerű demonstratiót akart csinálni és Pest úgy csinálta meg ezt, hogy a régi absolutisticus kormány sziklái megrendültek belé s a Sisyphus követ hajtó nép a tetőn állt, kezében diadal ível.

Az europai álladalmokat a burocratianak feloldhatlan gordiumi bőge tartotta össze, feloldhatlan mondom, mert azt az idő olly szorosán egybeforasztá, hogy többé nem feloldani, csak ketté vágni lehet. S kivágta ketté azt? Kossuth... Kossuth az első magyar tribun, a magyar Rienzi.

A campaniai nap egető heve által ellankadt, a fájdalomukban vért izzadó gladiatorokat Spartacus lelkesítő szavai ösztönzék szétrombolni rablánczaikat. Az absolutisticus kormány, a burocratia zsarnoksága alatt nyögő magyar gladiatorokat Kossuth lelkesíti a csatára, hogy mint a campaniaiak a kászt képző falak romai felett diadalt innepeljenek.

Kossuth és Pest! . . .

Az első megadta a jelszót, az utóbbi megérté azt.

Az első irányt adott, az utóbbi követte azt.

*) Élni és élni hagyni.

Az első volt a meteor, mellynek fényénél az utolsó meglátta a szabadság útát.

Kossuth nem volt Pesten — de igaza van Zerfinek: szelleme ott volt; és e szellem erőteljes hatalmas, lelkesítő, mert e szellem maga a szabadság.

III.

Csing - esi - hoangti chinai császár építette a chinai falakat. A burocracia Európában is emelt ily közfalakat, mely a nép elől elzárta az előhaladás útát. De a nép e falakon túl nézett; hogy míg itt tarolt mező és száraz katangok vannak, tulfelől az egyenlőség eldaradojában fényes ragyogással süt a szabadság, egyenlőség, testvériség napja az iltatos virágokra, az örök zöld mezőre.

És maga a nép, mellynek ez előtt csak titkos vágya volt, maga sem tudván merre irányozva, csak titkos reménye, maga sem tudván miért esengő, miután vágyait elérhetőknek, reményeit constatirozottaknak látta, rombolni kezdé a falakat. Jaj volt a burocratianak, jaj az országnak melly a nép rombolásait nem előzte meg!

De a haza, melly a nép ébrülte előtt meg kezdé a rombolást, melly maga vezeté a népet a rombolásra, boldog volt! mert itt a rombolás csak áldást hozott maga után, mert itt a rombolás százados átkok véres nyomát enyészteté el.

És Magyarhonba az aristocrazia és nemesség, melly nyolcz századon át kiváltságainak chinai fala mögé vonultan, az egalité szent szavát megérténi nem akarta, melly egy hitvány kutyabőrnek birtokában, jogosítva érzé magát, hogy ezreknek bőrét nyuzza le, azon ezreknek, kik sült galombot röpítének szájába, azon ezreknek kiknek

mindenét, vagyonát, életet köszönheté maga ez arisztocratia ingatta meg legelőbb a chinai falak alapkövét. De nyolcz század mulva megtért az utód. Maga pirult kutyabőretől, maga szégyelte magát embertársai lesüljedésért, kik nyolcz századi viszontagság alatt, az eredetiség bizonyos typusát kivéve, mindent elvesztének.

Elkezdé tehát rombolni a chinai falakat s vele mindent, mi mivelődésünk s kereskedelmünk útjában állt.

E rombolás történeteit — pedig higgyétek meg e rombolás napja historiánkban emlékezetesb mint a fölépítése — fogom elbeszélni,

IV.

Márcz 9-én este az ellenzéki kör nagy reformlakomát rendezett, mellyben a Budapest leglelkesebbjei, azon elszánt férfiak, kik az ellenzéki pária lobogót, a haladás, a honboldogítás kalauzául kütüzek, részt vőnek. Marseillaisét és Rákoczit huztak — két dalt mellyek egyike mellett egy nép szabadságát kivívta; míg a másik komor hangjainál, egy más nép szabadságát, legjobb fiait, reményét veszté el!

Egyik bölcső, másik hattyudala a szabadságnak.

A magyarok istene akarta, hogy épen e dalbus hangjai mellett ugyan azon nép, melly elveszté vissza is vivja szabadságát!

E lakomában legelőbb Irinyi József szónokolt kifejezván rokonszenvét a frank események, s ellenszenvét a Metternich politikája ellen! Jóslat volt e hang vagy csak a fájdalom szülötte, hogy egy pár nap eltelte előtt, egy nép mennydörgése viszhangozott rá? Jóslat és fájdalom szülötte, mert a Talayrand növendékeinek politikája, melly féregként au-

nyíveken át rágódott a bíralmi szent almán, tul-
elte ön magát s hála istennek hullnia kelle mie-
előtt késő, mielőtt az alma menthetlenül elrothad.

Szónokolt utána Fényes Elek, Ő mint Magyar-
hon stalistikusa, ismerője ezen a burocratiától el-
nyomott ország állapotának, a feliratnál többet ki-
vánt. A felirat képes volt ugyan hason körülmé-
közt felzaklatni a kedélyeket, azonban nem volt,
elegendő, nem volt annyi, mennyivel a felzaklatott ke-
délyek ki elégítettek volna.

És szónokolt még Vörösmarty, az igénytelen
ember, a lángkeblű hazafi. A körülmények oriai
fejlődésétől megihletett Garay igen lelkesítő dal-
ban önté ki érzelmeit.

Ezenben az ifjuság is bankettet akart tartani.
Hisz a szeszélyes franczia egyszer nagy ebédet ad,
s miután királya nem akarta hogy ott jól lakják,
elűzte őt, ki mind szellemét mind testét eheztenni
akará.

De az ellenzéki kör, mely jól lakott — s a
bureaucraticus kormány nem mulatta el gondoskod-
ni, hogy minden becsületes ember jól lakják (imper-
tinentiajával) — e bankett részvényeseit meghívta
tanácskozni constatirozni a teendőket.

V.

És e gyűlés marc. 13-án az ellenzék kör
termében csakugyan megtartatott. A legkülön-
bözőbb elemekből összeve olvadt népgyűlés volt ez,
mellynek vezetését a lelkes és őszinte Klauzal Gá-
bor, az erélyes és szilárd jellemű Nyári Pál — a
magyarok istene áldja meg őket! — vállalák fel.
Két indítvány forgott fenn e gyűlésben: a város
rögtön petitiót intézzen az országgyűléshez, a feli-
rásba nem foglalt reform pontok iránt; de mások

azon indítványt, hogy ez iveket előbb honszerte körözzék s a munkás néposztály aláírásával is szentesítsék, mint tekintélyesebbnek mutatkozó fogadtatott el.

Elterjedvén a bécsi foradalom híre marc. 14-én, éjjel a Fillinger kávéházban s az ellenzéki körben rögtön gyűlést tartának.

És nézett egész Pest nyugotra — és látta hogy nyugoton mindenki, még a bécsi is mozog, csak ő tesped: hogy ott szabad emberek laknak, míg édes hazánk a határfal, melly mellett a szabadságnak megállani kell; hogy ott az absolutismus romjai közt sehol sincs rabláncz, míg itt minden felé az absolutismus börtönében rabláncz csörög.

Most midőn minden ország a haladás zászlói alá esküdött, Magyarhon is leakarta szemeiről a tespedés fátyolát tépni; most midőn minden reformalodik, mint maga az örök idő halad, Magyarhon is megakarta a censura rablánczeit, a praesidialisok kártékony hatatmát, a külföldi érdekek befolyását dönteni. Most midőn azon lények kiket barmoknak tartának, bár embereknek neveztek, mert a természet eszet és szívet adott nekik is boldogtalanságokra, elnyomott állásokból mindenütt fölemeltettek, Magyarhon is akart jobbágyságáról gondoskodni.

Osztán szegény is volt, mit a régi magyar névvel csíniáltak! provinciát — provinciánál is rosszabbat, egy pár denunciáns s ezek nyomán megvesztegetett tisztviselők kezében lévő országot, hogy a hon mellynek mindenhalma szabadságért elesteket zár sötét keblibe, szolgaságban sinlődőket horodjon bátán.

VI.

Mit kíván a magyar nemzet?*Legyen béke, szabadság, egyetértés!*

1. Kivánjuk a sajtószabadságot censura eltörlésével.
2. Felelős ministeriumot Budapesten.
3. Évenkénti országgyűlést Pesten.
4. Törvény előtti egyenlőséget, polgári s vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviselés.
7. Urbéri viszonyok megszüntetése.
8. Esküdszék, képviselői egyenlőség alapját.
9. Nemzeti bank.
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk.
11. A politikai foglyok szabadon bocsáttassanak.
12. Unio Erdélylyel.

Egyenlőség, szabadság, testvériség!

A budapesti utcák falaira kiragasztott e 12 pontot másolák le a polgárok, mint szívverőkből kiszakasztottakat, mint eszméket, melyek a kis-korúságra jutott nemzetet fölemelni képesek.

S minden ember, ki ez eszméket lejegyzé bámulva kérdi önmagától s Magyarország illy ország-gá is lehet? van e benne annyi erő hogy czoff-jait letépje, corpus-jurist megégesse, s mit addig maga sem hitt, mert álma öntudatra jutni nem engedé, bebizonyítsa hogy él!

A Felinger kávéháza már reggel 9 órakor telve volt ingerülten hullámzó emberekkel, kik közt több népszónok valóban elragadó szonokratokat intézett a jelenlévőkhez; s arra bírák hogy Petőfi

vezetése alatt, ennek egy lelkes beszéde után, megindult az egyetembe. Miért oda? megszabadítani a slendrian rendszer járma alatt nyögő tanulókat, kik ifjú szívbe nemes hevet, tiszta honszeretetet s szilárd eltökéltséget zártak. Sasfiakat akartak a szabad légnek vissza adni.

VII.

És úgy lön.

Mert van a szabadság hangjában valami büerő, valami lelkesítő mi az elzsibbadt tagoknak is vissza adja erejét, van valami villanyosság mi a haldoklóba is életet önt. És az ifjuság melly csak elnyomva, de megtörve nem volt, mikép le vett volna részt a közöszmének kivívásában, mellyektől megváltását remélheté?

Egyesülve tehát a két csapat, mint a zúgó tenger, mellynek tornyosuló habjait cikázó villámok hasítják, míg zugása a szabadság utáni kiáltást képezé, megindult a kívánság pontjait teljesedésbe venni. Mers mit ér a kívánság teljesítés nélkül? . . . s a magyar nemzetnek századon át vajmi sok igazságsógi kívánsága ígértetett meg — és még is maradt teljesítetlen!

Elvitte tehát a nemzeti kívánságokat a Landerer és Heckenast nyomdájába, hogy azt első szabad működésre kényszerítve, eltörölje a chinai falat, melly még gondolataink szabadságát is kétségbe vonta, hogy e chinai fal alá zárt foglyokat — pedig e foglyok voltak a királynak és hazálegjobb barátai — kiszabadítsa.

A zápor zuhogva hull — tán a magyarok istene ki akarta jelenteni, hogy a sajtó első szabad működésére áldást ad. De esernyőt látni sem lehetet — egy keztő tartá ugyan fel, de e kiáltás „a

házáért meglehet ázni“ — és ő hálátanságunk gyávaságunk miatt hányszor ázott — leeresztette azokat.

Az utczában töméntelen nép tolongott, kik epedve várták a sajtónak első ép szülöttét — ama sajtónak, melly századok óta csak korcsokat szült. A letartoztatott nyomda legényei csak hamar a dolgozhoz fogtak. Mig ők dolgoztak, künn Petőfi és más népszonokok a sajtószabadság hasznait lelkes beszédekben magyarázták, az előbbi lelkes nemzeti dalát, a magyar marseilaisét közkívánt nyomán kétszer szavalta el. Ő mi szépek voltak a hangok — elmondva a megnyerendő szabadság küszöbén.

Csak hamar elkészült az első censuratlan példány „mit kíván a magyar nemzet“ és a második a nemzeti dal volt.

VIII.

Nemzeti dal.

Talpra, magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válaszszatok!
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk.

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.

A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk,

Sehonnai bitang ember,
 Ki most ha kell, halni nem mer,
 Kinek drágább rongy élete,
 Mint a haza becsülete.
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk-

Fényesebb a láncznál a kard,
 Jobban ékesíti a kart,
 És mi még is lánczot hordtunk!
 Ide veled, régi kardunk!
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk.

A magyar név megint szép lesz,
 Méltó régi nagy híréhez,
 Mit rá kentek a századok,
 Lemossuk a gyalázatot.
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk.

Hol srjaink domborulnak,
 Unokáink leborulnak,
 És áldó imádság mellett
 Mondják el szent neveinket.
 A magyarok istenére
 Esküszünk,
 Esküszünk, hogy rabok tovább
 Nem leszünk.

Petőfi Sándor.

És az ifjuság, melly e dalt ihletett szerzőjétől annyilelkeseéssel hallá elszavaltatni, a percz nagy-szerűségétől meglepetten, alig titkolhatva azoni örö-mét, hogy a mindig ujító erő az uj kor reform-jai kivitelét neki tartá fen, lelkesülten szavallá u-tánna az esküszünk szót.

Két drága kincs birtokába jutott akkor pár percz eltelte előtt — a sajtó szabadság és egyesülés egy cél, egy terv fölé. S hol e kettő meg van: hol 10 ezer ember esküdt meg honát és egymást boruban nem hagyni el, nincs szolgáltság, hol szolgáltság, nincs szabad emberek laknak.

És még is azt mondják nincsenek phönixek — phönix a magyar nemzet, melly elaggulva megégeté önmagát, hogy szebb is virulóbbá váljék mint valaha.

IX.

Nemzeti rozsákat üztek fel.

Rózsa tavasszal nyílik — most a szabadság

tavaszán, a szabadság rozsáinak feltüzése helyén va-
la. És e rozsákat nem elaggult fák, nem vihar és
villámotól megrongált törzsök, mellyeknek tövisen ki-
vül semmi sem maradt, hajták ki, a 8 százaodos,
a megrongált, az árnyadó levelektől is megfosztott
fának új hajtásai.

S ki ez új hajtásokat látta, ki életteljes viru-
ló színén, ki ha kell tövisen, ha kell illatán elme-
rengett, perczig sem kétkedett, hogy a megron-
gált fa helyén ez is nagy és szépre növekedend, na-
gyobbá és szebbé, mint a másik volt, mert e fát az
őszvetartás zefire lengeti, míg a másikat a czivódás
siroccoja dulta, mert a szabadság harmatja öntözi,
míg a másikat a szolgaság záporja vajmi sokszor a-
karta tövestől kitépni!

Elszavaltatván ezenben magyar és német nyel-
ven a proclamatio 12 pontja, az egybegyült nép ma-
gáévá tette azt ujabbán is, mint tette az előtt. Sen-
ki sem kétkedett — s mikép is kétkedett volna olly
hazában, hol az annyi kiváltsággal bíró nemesség
lobogtatta kezében az „egyenlőség“ feliratu zász-
lót — hogy e kívánatokat a válaszító közönség is
magáévá teendi. Egy küldötség e hátározatot még
dél előtt meghozta az egybegyült népnek, melly a-
zon fültétellel oszlott szét, hogy délután a városház
terén (most szabadságtér) öszvegyül, a ta-
nácsot hozzáállásra bírni, a censura
ellőtörlését és a cenzosi önkény martyrját, a sza-
bad gondolkodás és írásért elzárt polgártársat Stan-
csics (most Tancsics) Miháltkisabditni.

XI.

S mi lett a siker?

Lássuk az első hirdétményt mit szabad hazá-
ban szabad polgárok adtak ki az első megtartott
nagyszűrű népgyélés után, szabad embereknek:

Pest város közönsége nevében alolirottak szerencsések hivatalosan értesíteni a magyar nemzetet, hogy a mi más országokban polgár vérbe került, — a reformot — Budapesten 24 óra alatt bekés és törvényes úton kivivta a testvéri egyetértés. A városi tanács ugyan is a választó polgársággal értesülván arról, mikép a város polgárai és lakosai vele együtt akarnak értekezni az idők komoly fejleményei felett, a tanácskozási termek századokon át zárva volt ajtait 1848 dik évi mártius 15 én délután 3 órakor a népnek meguyitá, s miután megértette annak törvényes kíváнатit, azokat mint nagyobb részt már eddigelő is kebelében ápoli hazafiúi óhajtasokat, egy szívvvel egy akarattal elfogadja, magáévá tevė, sőt azon tizenkét pontot, mellyeket nagy részben a nemzet 1790-dik év óta törvényhozás útján is anyiszor sürgetett, ezen közgyűlésben az országgyűléshez intézendő kérelmezésinket aláírta.

A nemzet óhajtasáinak említett pontjai következők:

1. Sajtó szabadság censura eltörlésével.
2. Felelős ministerium Budapesten,
3. Évenkénti országgyűlés Pesten.
4. Törvényelőtti egyenlőség polgári és vallási tekintetben.
5. Nemzeti őrsereg.
6. Közös teherviseles,
7. Urbéri viszonyok megszüntetése.
8. Esküdtszék, képviselőlet egyenlőség alapján.
9. Nemzeti bank.
10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra, magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk.

11. A Politicai statusfoglyok szabadon bucsátas-
sanak

12. Unio Erdélyyel.

Következtek a közgyűlés határozatai miszerint
a) Pest város iménti közkívánatait egy választmány
haladéktalanul személyesen terjeszsze elő az ország
rendeinek, ő felségét pedig hódolva szeretett ko-
ronás királyunkat kérje meg, hogy ezen országgyű-
lést minél előbb Pestre tegye át. b) A közgyűlés a-
lolirt választmányt: bizta meg, hogy a rend fentar-
tásául czélszerűen intézkedve, határozatit fogana-
tosítsa

Mellyeknek teljesítéséül alolirt választmány ki-
küldetéséhez képest:

a) Tüstént átmente Budára a nagymél-
tóságu magyar királyi helytartó tanácsához, s u-
gyanott azon kormányzéki határozatot nyerte, melly
szerint a censura nyomban megszüntetett, a sajtó
annyi százados bilincsei alól felszabadult, s addig
is, míg sajtó törvények hozatandnak, a sajtókihá-
gások felett a nemzet bizodalját bíró s a nagy-
méltóságu helytartó tanács által a hozandó törvé-
nyig ideiglenesen kinevezendő egyének fognak a fenn-
álló törvények szerint itélni. Ime lapok is tanu-
sítják a határozat fogamatát.

b) Kieszközölte, hogy a sorkatonaság
nem fog a rend fentartásába elegendni, mellynek
biztosításául alólirt választmány intézkedett, hogy
a pesti polgári őrsereg eddigi száma jelenleg 1500-
ra szaporíttassék, s mint nemzeti őrsereg nem-
zeti színekkel ékesíttessék.

c) Kieszközölte, hogy Stancsics Mihál
hazánkfia, ki azért mert szabadon irt, mint
statusfogoly Budán le vala tartoztatva, bírói itéle-
tig nyomban szabadon bocsáttatott, s a nép ki-
sérétében családjának adatott vissza.

Illy békés és törvényes uton minden vérontás és csendzavar nélkül kivívott nagyszerű reform-díadal megünnepléseül holnap Budapest ki leszzen világitva, s inntentul Pest város, mint a haza szive törvényházának tornyán nemzeti színű zászló lobogand.

Budapest a törvény és béke korlátait nem sérté meg, s miután a rend fentartása hazafiui érzelmű lakosainak kezébe tetetett, reményli: hogy az egész haza ebben is követni fogja példáját.

Költ Pesten 1848-dik év márczius 15-én

Rottenbiller Leopold s. k.	Molnár György s. k.
választmányi elnök.	Irányi Dániel s. k.
Klauzál Gábor s. k.	Vasváry Pál s. k.
Nyári Pál s. k.	Petőfi Sándor s. k.
Egressy Samu s. k.	Tóth Gáspár s. k.
Irinyi József s. k;	Gyurkovics Máté s. k.
Staffenberger István s. k.	Kacs Kovács Lajos s. k.

XII.

Délután vala. Az eső még mind hult s a borult ég remélni sem engedé, hogy ez nap megváltozand, mint a politikai ég, melly fölé a viharos éj után olly szép hajnal mosolygott.

A városház épületében és terén töméntelen nép tolongott melly, a fönnebbi bizotmányt kinevezé, hogy a helyt. tanácsnál a censura éltörlését s martyrjának Tancsiscnak kiszabadítását eszközölje.

Hisz most minden ember szabad volt, s mikép ne ohajtották volna a szabad szolás zsarnoka bukását s martyra kiszabadítását?

A helyt. tanácshoz érve, a népküldötsége, élükön Nyáry és Klauzál a tanács terembe ment fel, hol azonual elfogadtatott. A nép a helyt. tanács épület tágas udvarába vonult be, melly minden zugában megtelt emberrel, míg két oldalt ezen felül, ezer meg ezer ember állt. Rövid idő múlva megjelent az innepelt népharát. Nyári s meghozta a helytartó tanács mindent megadó határozatát.

Ezután a Tancsis kiszabadítására mentek.

Az absolutisticus kormányval ez ember szabad gondolkodása sehogy sem fért össze. S midőn látta, hogy gondolkodását hirdetni kezdi, mert az honfiszterelő és őszinte a romlatlan nép szívében gyökeret ver, elzáratta. Szegény Tancsis fogsága szenvedéseit e perczen tán a gondolattal enyhíté, hogy e megtiszteltetésben századok óta a legbecsületeseb emberek reszesülnek!

Mit érezhetett ez ember, egy perczen tudta meg saját és hona szabadságát, egy rabigázó kormánynak halálos ellenének bukását! ő ez elégtét nagyszerű, de méltányos volt!

Mintegy 10 ezer ember volt jelen, kik égrázó öröm riadások közt, mint Oedipust hajdan Hellas fiai, triumphal kísérték börtönéből édes övéi körébe. A lelkesült fiatalság szekereiből kifogja lovait, míg rögtönözött testőrei a bakon és lépcsőkön foglaltak helyet.

Az eső hullt — maga az ég kimondta hogy e nép szabadságát termékeny földbe vetette. Tan az épen e gondolattal lelkesű. ő néptenger perczenként növekedett.

Illy örömjongó diadalmenét még a capitolium, falait sem rázta meg soha — szabadság martyra illy

fényes elégtételt még nem nyert. Tán e percz in-
nepélyessége állott jól, hogy a nép a kinyerendő
concessiókra megérve van, s azokat kivívni és meg-
tartani tudandja.

XIII.

Ez este a színházban történt demonstratio.
Híre futamodott mikép Tancsis eljövend s
bemuttaandja magát a népnek.

Kellott e ennél több?

Ifju, agg egyiránt lelkesülten tódult a színház-
ba melly csak hamar minden zugában megtelt.

Épen Bánk bánt adták — a királyi gyávaság-
nak, absolutismusnak egy 600 év e'őtti ellinét —
kinek egyetlen hibája volt, hogy igen korán élt.

A közönség készített repertoíret. Megzendült
a Rákoczi, kívánta a szózatot, esküt, Füredi nép
dalait — dolgokat miket maga az eulók szenté tett.

Ez éjjel már nemzetörök czirkáltak a városban.

. . . . Ő szép volt e nap diadala, ő fényes
volt a siker melly azt koszoruzta!

Egy dynastia, melly elég gyöngö volt gonosz
tanácsnokok sugdosását hallgatni, s ezek nyomán
3 század alatt számtalan ármányos módokat gondolt ki
a virrongó hont provinciává gyöngíteni, elvette leg-
szebb jogait, kiforgatá gyökeres szabadalmaiból, bu-
kott hatalmának rómain meggyőződött, mikép épen
ama nemzet, mellyel legigazságtalanabbúl bánt,
volt iránta a legkimelőbb.

Felütötte a forradalom zászlóját s ennek szen-
telt árnyában bebizonyítá, hogy a szabadság nem
gyümölcs, melly csak érve leszakasztható.

Nem szolgál állapotban kell népét szabadságra
nevelni, hanem szabadságban, szabadság által.

XIV.

Másnap reggel az utcákon egy falragasztvány volt olvasható:

Haza fiak!

Pestváros közönsége alolirt napon a hozott s más hirdetményben közétéendő határozatok végrehajtására s a rend fentartására az alólirt bizottmányt közértelemmel választván, ez ugyancsak mai napon összeülvéu, következőket határozott.

1. A létező polgári őrsereg jelenleg 1500 taggal fog szaporittatni. E végett
2. Minden becsületes ember magát mától kezdve a városházán a bizottmány előtt jelentheti s ennek birálata után fegyvert és ismertető jelt ingyen fog kapni.
3. A most létező polg. őrsereg is ugyanazon ismertető jelt veszi fel, melly lesz egy nemzeti szalag a baláron s nemzeti színű rózsza a fővegen.
4. Az újonnan felveendő polgárőr a létező osztályok bármellyikébe állhat be.
5. A bizottmány, ha szüségét látandja, ezen nemzetőrséget még szaporitandja.
6. A bizottmány teljes bizalommal várja minden becsületes hazafitól, hogy a személy és vagyonbátorságot nem fogja megsérteni, sem a közbékét és rendet megháborítani.
7. A bizottmány minden becsületes hazafitól, megvárja, hogy ennek és az őrsereg minden

egyes tagjai intéseit szívesen követni és teljesíteni fogja.

Polgártársak! jelszavaink: éljen a király! alkotmányos reform, szabadság, egyenlőség béke és rend!

Költ Pesten 1848. évi márczius 15-kén

A bizottmány elnöke és többi tagjai:

Rottenbiller Leopold s. k. v.	elnök. Irinyi József s. k.
Klauzál Gábor s. k.	Staffenberger István s. k.
Nyári Pál s. k.	Molnár György s. k.
Egressi Samu s. k.	Irányi Dániel s. k.
Vasvári Pál s. k.	Gyurkovits Máthé s. k.
Petőfi Sándor s. k.	Kacskovics Lajos s. k.
Tóth Gáspár s. k.	

Fegyver azonban a budai tárból csak 500 nak jutott, mennyi rögtön ki is osztatott.

Még délelőtt több ezer pesti ment át Budara egyesülésre hívni a városi tanácsot s polgárságot, kik e honfi kötelesség tellyesítését akkor már bevégezték.

E nap különben a meginneplés napja volt. Nem mintha minden bevégezve s több teendő ne lett volna. Volt igen is, de a nép a kicsikart concessiókat basisolnak tekintvén, várt míg ezek megerősive, lerombolhatlan talpkövéte teendik az új magyar alkotmánynak.

Az egész város, Mátyás palotája, katonai laktau yok, világítási fénytengerben usztak — kivéve a tudos társaságot.

Miért is azt? hisz a tudostársaságnak eddig

is világot kellett volna terjeszteni — s miért világított volna most midőn a kor világosul?

Néptenger járt szerte a utcákon, üdvözlő szónoklatok tartottak.

Nagy volt e nap öröme — a felvirulandó az új Magyarországnak ez volt első napja!

XV.

S mi lett az eredmény?

Minden gyökerestől megváltozott — még a pecsovicsek s papok is kokárdát tűztek fel.

A választmány kívánatára, a helytartó tanács rendelete nyomán, az osztrák kétszint nemzeti, három szín váltá fel.

Ekkép állítottak vissza a magyar czimer és színek ősi jogaikba.

A lotteria s dohány tráfikák megszüntettek.

És a mi legfőbb felelős magyar minisztérium állítottatott fel, melly a kivivott 12 pesti pont életbelépéséről és maradásáról jót állandó.

„Kedves gróf Batthyáni! Ezennel tudositom önt hogy ő felsége meglévén győződve, miként a fenforgó körülmények sürgetőleg megkívánják, hogy azon felelős magyar ministerium, mellynek alakításában ő felsége mai napon kelt k. k. leirata által megegyezett, haladéktalanul összeszerkeztessék és activitásba lépjen, engem felhatalmazoi méltosított, hegy önt a törvények értelmében független magyar miniatérium elnökvé kinézvén, ön ministertársait belátása szerint akint és oly számban tegye legfelsőbb királyi megerősítés vegett javaslatba, a mint azt a ministerium feladatához s ministertársai törvények utján meghatározando hatásköréhez és saját felelőségéhez képest szükségesnek itéli. Egyébiránt legnagyobb hajlandósággal maradék méltóságodnak legszívesebb jóakarója, István m. k. nádor.“ —

Ki ve látná át mikép a dicső Magyarország
és egész Europa sorsát Isten keze intézte ekkép?

Menyt szenvedett 800-on át!

Absolutisticus kormány külföldről rendelkezett fölötte. Eltaposta jogait, kigunyolta szabadságait s hozott törvényeit semmibe vette.

Katonáit külföldre horezoló s a honfiakat idegenekkel mészároltatta.

Nemzetgyűlölségét a naponként közikbe vetett Eris almával táplálta.

S ha volt ki méltó bánatában felszolt, idegen bakók által fejeztette le, mint tett Karaffa Eperjesen és nagy Lipot (ki mellék nevét nagy Lüneivel érdemelte ki) a Zrínyiekkal; ha volt ki eszével megrettegtetvé le gyilkoló mint a Martinovics áldozatokat vagy örülté tette mint Lovassit; ha volt ki institutioinak ellenszegült, száműzeté mint a kuruczokat s ujabban Weselényit; s ha volt ki koronájához törvényes jogot formált semmivé tette mint Zrínyi Hon gyermekét.

. . . O mi máskép van ma minden!

Nemzetiségünk melly fölviruland, felelős kormányunk, melly értünk is általunk van, biztositanak hogy többé nem leszünk az europai álladalmak sorából kitörölve.

Hála neked istenem — mert a szabadság bölcsőjét látnom engedéd! !

Kolosvári Forradalom.

Polgártások! Lehetnek önök közt kik e czimen **fen** akadnak. Kolosvári forradalom! mit akar az kifejezni? hol volt itt forradalom? a reformok nem a legbékésebb, nem a legörvendezőbb, módon mentek véghez?

Igaz, szó szerint igaz. Vér nem folyt, csendzavarás nem történt, és még is volt nálunk is forradalom, bárha nem olly élénk mint Pesten, erélyes mint Bécsben s véres mint Poroszhonban.

De a forradalom nem is föltételez vért.

Ha a szellemi erők egyesülnek, hogy a kor reformjait próbálják meg petititio után kivívni ez forradalom. Már ha a kormánynak van annyi esze, hogy a dolgot nem engedi messze menni, megelőzi a concessiók kicsikarását, mit az erejét erőztő elszánt nép igen is szeret tenni, az ő haszna Mert ha a zajgó nép, az uralkodók szemében e canaille, melyet ők csak ostromozni szeretnek, utában ellenállást vesz észre azt szétrombolja.

És ez, s a republica közt csak egy lépcső van: a barrikad, az uralkodók ezen alá, a nép felhágnak.

Már ha a kormány mint mondám bir annyi

tapintattal, hogy a népet vezeti a concessiókat megadja ez az ő szerentsége.

De azért a néptől, melly a kívánt jogoknak birtokába jutott, senki sem vitathatja el, hogy azokat nem forradalmi úton szerezte.

Forradalom! mi megvetett szó volt eddig s mi magasztos eszme van ma hozzá kötve.

Régen bünt jelele, ma polgárerényt.

Régen átkozók a résztvevőket, ma a haza megmentőinek valjuk.

Régen száműzetés – halállal lakoltak, ma a nép szeretet magasztason jntalmazza.

(Márcz. 21-én)

I.

Kedden reggel vala. Gyönyörű szép nap.

A reg édesebb, az ég kéklőbb, a nap mosolygóbb. Mintha az egyetem is érezte volna, hogy százados álom után szabadság hajnala virul.

Ideje vala már. Olly hosszason vesztegleni tétlenül, olly sokáig lenni járomban, a szolgaság lánczát annyi békével tűrni, mikép fajulhatott el a magyar nemzet enyire?

De ellenei gyengéjét igenis jól ismerék, s fájdalom fel is használák. Lasanként foszták meg szabadságától nem egyszerre. S míg ő kezében kutyabőrével, honsa alatt a Corpusjurissal megpragmatica Sanctioval feljárt a megye gyűlésekre lármázni, elment az országgyűlésre sallangos beszédek tartani s eredményül -- óvást jelenteni, más ember fia az ő kezével szedte ki a gesztenyét.

Furcsa is volt, hogy az a maroknyi magyar-ország, mely bár merre nézett ellenes elemet látott, azt hívé hogy a 1 ae 9-us meg a dominó-fórum világ végig fentartja, s nem igyekezett a népet melyre eddig mit sem számíthatott, magához emelve, hatalmát ez által is meg nevelni.

A legújabb mozgalmaknak az volt iránya, hogy népet teremtsen, erős hatalmas népet, népet mely a bécsi camarilla ármányival, a magyar földön lakó idegen elem ellenséges mozgalmaival, az északi medvével, ha ez előnyomulni akarna, megküzdjen, s a két hazát, melyet egykor egy nagy ember, merte előre látta a vészt mi, az idegen kormány befolyásától származik, elszakasztott össze olvassza.

A dolgoknak ez irányát, e szellemét Kolosvár megérté, felfogta, s a mozgalmakat arra irányozta.

Mert látta, hogy míg Erdély Magyarhonnak hatalmat kölesőnöz, ez idvezítő szárnyai alatt tekintélyt fog neki adni.

... És e dolgokat a bélyegezett emlékü 1847 ki hongyülésen kisebségben maradt oppositio néhány főnökei vezetik.

Legyünk méltányosak.

E néhány főnök most a dolgk élire állt s nem akarván, hogy a kor őket túlhaladja, a forradalmat igen is mérsékelt irányban kívánta létesíteni.

Ez ellen szót emelni nem akarunk.

De ha a nép ön fejét, ön hevét követve, erőlyesb demonstratiókat tegyen, a concessiókat bizzonnyal hamarabb kapta volna meg.

II.

A bécsi és pesti eseményeket városunk csak sürgönyök által tudta meg, minthogy a posta — téli szokás szerint - kimaradt.

A dolgoknak ez előre látott, de ki nem számíthatott változásra, a kedélyekre furcsa befolyást gyakorolt. Minden arcza a meglepetés jele mutatkozott, a sugárzó szemek szinte örömet mutattak.

Hogy ne, hisz mindenki látta, hogy ez események temetésére szólnak a családnak, melynek vas uralkodását már mindenki megunta.

Az eddigi ellenzéki főnökök, kiket a marciusi események előtti éltölkért közszerepet és bizalom koszoruzott, nem késtek a mutatkozó forradalom élére élni. Mert látták, hogy e népben van erő, van lélek csak irányt kell neki adni.

Tán ha a nép ne hódoljon e különben értelmes és nemes lelkű, de forradalmi állpothoz képest igen is mérsékelt főnököknek, tán ha ők magok is ne legyenek olly kiszabott mértékek közt számító, korábban értük volna el a sütkért, mit négyszeres feljajdulás után érhetünk el.

Betlen Ádám polgártárs rögtön (márcz. 20-án) megnyitá termét az előleges tanácskozásoknak.

A kolosvári polgárok dicséretére legyen mondván, minden párt és kászt különbség nélkül igen számosan jelentek meg, hogy constatirozzák a teendőket, hogy mint anyaváros mutasson példát az országnak mit kell tennie, hogy legázolt jogait visszavivhassa.

O mert sok jogunk volt nekünk eltaposva, o mert az osztrák dynastia alatt a gonosz tanácsnokok befolyását igen súlyosan kelle érezni!

Itt voltak a fejedelmi conditiok, leopoldi kötlevél, pragmatica sanctio, s ezek közül csak az utobbi maradt sértetlen, az is érdekből.

Rövid de meleg szóváltás után, egy értelműlön a megállapodás: miután a körülmények sürgétőségéhez képest a teendőket más törvényhatóság

szőnyegére vinni nem lehet, Kolosvár város tanácsa s esküdt közönsége tartana következő nap rendkívüli gyűlést melly a fen írt országos életkérdések iránt, felterjesztést tegyen a főkormányhoz.

Egyszersmind az is ki lön mondva, hogy e rendkívüli körülmények kívánatához képest az ülés nyilvános leend.

III.

Gondolni lehet, hogy konferenciák a tömegre nem kevés hatással voltak.

A máskor nyugodt zajtalan város, mintha vihar dulta volna fel csendjét, most nagyon megváltozott.

Majd minden utca szögleten beszélgetőket lehetne látni, kik az osztrák biralom mozgalmairól annak Kolozsvár és Erdélyre gyakorlando hatásáról, a jövő nap eseményeiről aggodva beszéltek.

Igen szépen jellemzi Kolosvár fölvilágosodottságát, hogy hajlandónak mutatta magát, fővárosi méltóságáról lemondani, kitűzte a forradalom zászlóját, átkarolta a föltétlen uniot s azt minden áron megnyerni akarta, bárha a jövendőt nem tudva, azt is biheté, hogy az unio által méltóságából sokat veszten.

S így önérdékénél inkább szerette a honét.

És a fiatalság?

Ez sem maradt tétlenül; gyűléseket tartott s ki mondá, hogy mig a város be nem kimondja az uniot, ő azt kün megpecsétli, kikiáltja mint hajdan Mátyást a Dunán.

És e fiatalság olly hőn, olly erélylyel csüngött az ügyen, olly meleg kebelvel pártolta azt, s olly lel-

kesültnek mutatta magát mikép ez egyetlen dolog képez volt a bizonyos sikert biztosítani.

IV.

A tanács és választó közönség — melly testületek a bureaucratia nyomását hasonlólag keservesen érezték — úgy találták, az absolutismus békoiból kilépni most van ideje — az alkalom elmulasztása nemzeti bűn.

Engedtek tehát a felszólításnak s megnyiták termöket a népnek és polgárságnak, a termeket mellynek falai mint a nagy ur hareme, a tömeg előtt átléphetlen voltak, hogy néhány kis zsarnokcsa annyival kényelmesebben törhesse el pálcáját.

A terem zsufolva volt.

Alant a tért fiatalság foglalta el.

Kezökben zászló, mellöken kókárda s a kókárda alatt hazaért és unioért dobogó szív.

S míg ben minden kebel feszülten várta a történendöket, a künti tömeg lelkesülten élteté keble szebb ohajtásait, az uniot és sajtószabadságot.

Olly bizonyos volt benne, hogy egyik vágya sem marad telyesitetlen, . . .

. . . Pedig pedig csak 6 hét mulva érhetto el azokat.

Ki ne ismerné Méhes Samu polgárársat, a közügyért áldozni kész férfit, a szabadság veterán bajnokát?

Legelébb ő emelt szót. Ő mondia el a kor eseményeit, tetteutánna a kor kívánatait. Ő tudatta mint állunk s mit kell tennünk, hogy jobban álljunk. Ő modokat mondott mellyekkel az annyi orvoslatlan maradt sebeket begyogyíthatjuk.

Ő egy feliratot indítványozott mellyet haladéktalan életbeléptetés végett, a főkormány úján a fejedelem elibe kelle juttatni.

Gyergyai Ferencz aljegyző olvassa a felirási javaslatot, mely így hangzik:

Felséges királyi főkormányszék!

Azon rendkívüli világesemények, mellyek a közelebbi időkben életbe léptek, ezen aggasztó körülmény, melly szerint az osztrák nagy birodalom több tartományaiban is csendzavarások történetek; azon őszinte hű ragaszkodás és mély hódolat, mellyel urunk ő felségéhez és az osztrák felséges uralkodó házhoz eleintől fogva viseltetünk; azon szeretet, mellyel kedves hazánkhoz, szülőtte városunkhoz, hazánk és városunk alkotmányához olly szorosan köttetünk, azon megfontolás végre, hogy polgári alkotmányunk, szeretett hazánk városunk épségben fenntartása, felvirágzása, a hazafiak és polgáraink jolléte és előmenetele, urunk ő felsége és az osztrák felséges uralkodóház szelid atyai országlásának rendíthetetlen fenmaradásától függ, mulaszthatalan polgári köteleességünké tesz, városunk békét és rendet szerető alkotmányos polgárai nevében a f. kir. főkormányszék előtt a birodalom legtisztább szavaival alázatosan ki jelenteni: miként uralkodó fels. fejedelmünkhez, a felséges osztrák házhoz, valamint eddig, ugy ennek után is bár mi viszontagság között tántoríthatatlan hűséggel ragaszkodunk, fejedelmi székét küll ellenesség és bel viszály ellen oltalmazzuk, s az alkotmányos monarchiai igazgatásáért — mint egyedül-üdvösért — szívvérünket is feláldozzuk.

Midőn azonban ezen hű ragaszkodásunkat és mély hódolatuunkat, a f. kir. főkormányszék előtt kinyilatkoztatjuk, azon fiúi bizodalomtól és polgári kötelességtől, mellyel hódolati bizodalomunknál fogva

urunk ő felségéhez tartozunk, vezetettve, eltitkolhatónak nem tartjuk, mikép a jelen körülmények közt, midőn az ingerültségnek némi jelei már is mutatkoznak és a történhető kitörés bennünk méltó aggodalmat gerjeszt, az úralkodás, közcsend, élet — és vagyonbátorság fentartása, részint azok meg zavarhatása megelőzése tekintetéből nemzeti polgári őrsereg felállításáról gondoskodni kénytelen kötelességünknek ismerjük, melly a közbátorságépességben fentartásáról erélyesen gondoskodják; egy uttal alázatosan jelentjük, hogy ezen polgári őrsereg felállítása eszközzésére választmányt is neveztünk.

Továbbá helytartósági intézkedésünkön kívül az egész honra kiterjedő országos rendelkezések is mellőzhetetlenek lévén, alázatos tisztelettel kérjük a felséges kir. főkormányzékot, méltotassék kieszközölni, hogy országgyűlés legsietősebben hívassék egybe, hol felséges fejedelmünkkel a sürgetőleg teendőik felett a hon minden lakói meg nyugtatására törvényes intézkedések tétethessenek s hol

Jelesen a törvény előtti egyenlőség, közteherviselés törvénynyé alakítása, a kor kívánatával és az emberiség jogával meg egyezőleg intéztessék el.

Ezenkívül a trón alkotmány és nemzetiség rendíthetetlen állását egyedül csak Erdélynek Magyarhonnali egyesülése biztosíthatván, a két hon unioja törvény szabta uton eszközölhessék.

Végre a szellemi szabad közlekedés alkotmányunk életere lévén, addig is, míg az unio útján és maga rendén teljes sajtószabadság létesíthetnék, a hírlapi sajtónak szabad mozgalma engedtettsék.

Felséges főkormány! Polgári hűségünket, a felséges fejedelemért, és az osztrák felséges ural-

kodó házáért számtalanszor pecsételtük vérünkkel, azon polgári hűségünket tesszük le most is a felséges tron elibe, de mint alkotmányos polgárokhoz illik, fel kelle tárnunk melléje az általlunk célra vezetőknék gondolt eszközöket is ; — alázattal folyamodunk azért a felséges kir. főkormányhoz, hogy mérlegelve az időt és körülményeket, tántorithatalan állandó hűségünkről atyáskodó felséges fejedelmünket bizonyossá tenni és alázatos kérelmünk tárgyában siető intézkedését meg tenni méltóztassék. —

V.

Nép és tanács lelkesülten fogadta el e petíció legtöbb pontjait.

Csak az utolsó a szabadsajtó ügye ellen volt némi kifogása. A legtöbb arczon elégtelenség s zugás és felkiáltások által kívánták e pontot szabadsajtóra módosítani.

És kün a néptenger dörögve kiálitá szabadsajtó !

Végre id. Betlen János polgártárs az ellenzéknek olly hosszason ernyedetlen vezére, ki mindig munkált bár gyakran mit sem látszék tenni, megnyugtató a tömeget hogy jelen körülmények közt, ennél többet kívánni nem kell, nem lehet.

A nép a felíratot rögtön életbe lépteté — bizományt nevezvén ki melly polgári őrsereg létre hozását eszközölje.

A nép kívánatához képest az is határozattá lön, hogy a rögtön letisztázandó felírást egy küldöttség innepélyesen nyujtsa be a főkormánynak.

Migezek tanács terem falaiközt történtek kün is nagyszerű jelenetnek valánk tanui. Néptenger lepte el az utcát, mindeki kokárdával mellén, éltette kedve legszentebb óhajlásait.

És maga a szellő is unio zászlókat lobogtatott.

Ezek egyikét a tömeg roppant éljenzései közt, a tanácsház fedélhomlokzatára kitűzték.

Azonban a tömeg, melly eltökélte a petitiot a kormánytanácshoz elkísérni, s a főkormányzónál rögtöni életbe léptetését sürgetni, hangosan követelte, hogy az áltányon olvastassék fel. Mert nem akart oly tárgyért küzdeni, minek idvességéről meggyőződve nincs.

Csak ugyan e kívánata is teljesült.

P a t a k y József tanácsos éljenezések közt olvasta fel.

Azt mondják, hogy népünk még kiskoru, nincs a szabadságra megérve, ne higyjétek.

A szabadság önmaga nevel magának népet.

VI.

Elindult tehát a küldötség és a nép.

Elővették a nemzeti lobogókat, mintha a szabadsághajónak vitorlái lettek volna, mellyet egy forrongó nép olly biztosan tartott kezei közt.

Kormányzó, miután a benne aggodalmat keltett zaj, valamint az iránt is, hogy rendháborítás nem történt, a küldöttséget vezető főbirótól megnyugtatóst vett, ki jelenté, mikép a felirat azon tárgyait illetőleg, mellyek törvényhozás teendői, reményli, hogy a kir. kormányzék lépést teend mentől előbb tartandó orsz. gyűlés iránt; a mi a polgári örserget illeti, miután a város tervét fel terjesztendi, a k. kormányzék intézkedni fog e tárgyban, a sajtó szabadabb mozoghatása ügyébeni előleges rendelkezést pedig elnöki jogai közé tartozóknak nyilvánítván, e részbeni teendőjéről is reményt adólag nyugtatta meg a küldöttséget

A nép kün az alatt is folyvást menydörgött éljenzéseivel, míg nem a kormányzó a kormány-széki tanácsterem ablakán kihajolva, a fennebbiekhez hasonló értelmű szavakat intézé az ezerek-re menő tömeghez.

E concessiók nem voltak valami nagyszerűek, de a nép igényeinek megfeleltek. Most többet nem kívánt, mert bizott a jövőben, hogy e basisra az unio által, jövő boldogságát építi.

Nyugodtan szét oszlott.

E nap innepélyét Gyulai Pál következő csinos költeményével énekelte meg:

Nyugot felől testvérünk ajkiról
A szent szabadság menydörgése szól,
Ébredjünk és fogjunk kezét,
S dörögjen fel hazánk felett
E szó:
Legyen szívben és hazában
Az ébredő magyar közt unio!

Nyugot felől testvérünk ajkiról
A nemzet egység szent igéje szól;
Ki nyugszik még? ki vesztegel?
Most vagy soha! s dörögjen fel
E szó
A két magyar hazában
Legyen szabadság, legyen unio!

VII.

Estve a fiatalság láklyás zenévet tisztelkedett:
Betlen Jánosnál; ki az itteni békés forradalmat, inkább mozgalmakat tervezte.

Méhes Sámuel, ki az indítványt meg tevő.

És Kormáynálnál, ki ahhoz képest milylyent egy átkos kamarilla befolyása alatt nyögő kormánytanács elnökétől várni lehet, elég jó választ adott.

Ez éjjel czirkáltak az első polgárőrök.

(Apr. 9-én)

I.

A Hargita aljában van egy nép, erős és harcias, melly ha a hon egét vérrel boritottnak látta, kivonta szablyáját, s viszont kivonta azt ha gonosz tanácsnokok és pártütés szelleme vészbe dönteni akarta. Századokon át réme volt a bűnnek, védbástyája honának és a kereszténységnek. Hol vész volt hozzá fordultak s viszont őt szolíták fel, ha az ármány diadalt akart innepelni.

És mi volt jutalma? . . .

A komé fájdalommal mutatja Székelybánja és- támadt romait s könyez, ha saruira Mádéfalva porait szállni látja.

Mennyi szomorú emlék, milly gyászos elnyomatás maradt a hősieleg küzdő ősükről tettökért az utódra!

És még is midőn a tettek mezejére kellett lépni, e nép nem vonult hátra, hanem tett mint mindig, most is.

A városok petitiót adtak bé, azt, tették a megyék is. Sürgettek kértek, országgyűlést . . . hiában.

A kormányzók sikedt maradt, Öszvefont kezekkel, nyugodtan azt mondta felküldjük Bécsbe a kamarillának.

A bécsi kamarillának, hogy ez országgyűlés kimondásával halálos ítéletét írja alá . . . furcsa számítás vala! mint a XIV Kelemené midőn a jezsuitákat eltörlő bullát aláírta. Csak hogy e kamarilla nem tudott az élettől, hatalmától olly dicsőn megválni.

És kaptunk választ, tudjátok millyent? — még még ez évben tartunk országgyűlést s az Erdély gyalázatát és bűnét az urbért hirdessék ki.

És mi öszve tevék kezünket és rimázkodánk! . . de kérelmünknek súlyt adni nem bírtunk.

II.

Annyi pusztában elhangzó demostatio, annyi meghiusult remény után, ragyogó kelet politikai-egünkre egy sugárt tüntetett fel, melytől mindent vártunk. A meg terhelt, de öszve nem roskadt székely nemzet 30 000 választója, küldött indította a főváros felé, hogy ott, hol hite szerint — mert eredményt nem látott — tán közvélemény sem volt, tegye le az épület alpkövét, melytől az ország felemelkedését várni lehet. De a székek tévedtek; közvélemény volt itt is — csak hogy nem elég hatalmas, közohajtás volt itt is — csak hogy nem elég erélyes. Mert mikép is maradhatott volna annyi kérelem teljesítenlen?

A fiatalság, nemzeti lobogók kíséretében dél

fele kimegy a felekre, hogy ott a küldöttséget, kik szintén mint ő, ugyan azon elvekért jöttek küzdeni elfogadja. Mintegy 16 nemzeti lobogókkal ékesített szekér hozta a székely polgártársakat, szám szerint 30 buzgó hazafit. Öszvetalálkozva, lobogóikat öszszértették, kölcsönösen idvezlék egymást s baráti jobbot szoritának. Jöttökben a Pongrácz bandája Rákoczy indulót buzta, mely egy kor keservőket hallá, hogy hallja most örömöket.

Láttátok volna e néptengert; minden ember olly elégtelt, olly boldog volt, tán meg ihlette őket a magyarok istene, hogy a remény, a szellem életet az az: testet kap. A piacra érve, a kormányzó előtt hangoson kiálták: „országgyűlés!” míg utjukban élteték a székely küldöttséget és küldöket, az első erdélyi ellenzéket, Wesselényi Miklóst, a hon felvirulását, s a t. Józsika ház előtt leereszték lobogójokat s tompán kiálták: „le a haza árulókkal!”

Ezenben szállásukra a Biasini vendéglőbe értek, a hol Fülöp J. szónokolt és felelt Pálffy borongó arczal. hogy egy inkább a használat mint jog által meg erősített testület tespedését az országnak kell megérezni. —

III.

E nap innepélyét fáklyás zene rekesztette be.

Néptenger lepte el a tért melly éljent kiáltott a szabadságért küzdőknek s átkot menydördött a honárulok léjére.

És e nép a Mult és Jelent, mint a melly az ernyedetlenül küzdő fiatalságot gyanusító cikket adott ki, megégeté.

IV.

Másnap (apr. 9-én) az ertől megszentelt nap volt, nap mellyen a nép fáradalmaít kipiheni.

De mink nem nyughatánk meg. Elérve még semmi s kivívni való annyi volt

Követték tehát a székely küldötséget a kormányzóhoz s tanácsnokokhoz, míg a székelyek benn a teremben adták elő igazságos követlésöket országgyűlés rögtön hirdetése iránt, mit ha nem nyernek meg, 30 helyett majd 30,000 fognak petitiojoknak sulyt adni tudni, a nép kün szorgalmazta.

Megnyugtató választ kapott, minek eredménye lön, hogy két nap mulva a kormányzó törvényhozás adta hatalmánál fogva, maj. 29-re országgyűlést hirdetett.

Későre volt hirdetve az igaz, de se baj — meg volt általa téve az első lépés a camarillai kigyó fejének betörésére.

E napot Gyulai következő csinos verssel örökitette.

A szabadság szent zászlója
Fenn lobog már Buda tornyán;
Törve minden zsarnok önkény
A magyar nép akaratján;
Talpra Erdély! ébredjünk fel!
A bilincset tépjük szélylyel
Megesküszünk élet és halálra
Szabad s egy lesz a magyar hazája.

Szép országunk egy sirhalom,
Benne ösünk szabadsága,

Egy bitófa áll a siron
 S gyalázatunk írva ráta.
 Él a halott, ha mi élünk
 Vele él majd dicsőségünk.
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája.

Hős Rákóczi értünk vívott
 Földön futó értünk lett,
 S rabhonunkért rabbilincsen
 Hány magyar szív repedt meg?!
 Öseink kiontott vére
 Vérünkért kiált az égre.
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája.

A pártviszály két hazára
 Szakitá a magyart szélylyel
 S kettős átok ül a népen.
 Az önkény gyilkos kezével.
 Tartson-e tovább az átok?
 Kettő-e még egy hazátok?
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája.

Egy szabad hazáért omlott
 Vére a hét üsvezérnek
 Unokáink is mi tölünk
 Egy szabad magyar hont kérnek.
 Talpra Erdély! ébredjünk fel!
 A bilincset tépjük szélylyel
 Megesküszünk élet és halálra
 Szabad s egy lesz a magyar hazája,
 Gyulai.

Márcz: 13 án a küldötség elhagyta városunkat, hogy akkor midőn a tettek kivivott napja feljövend, együtt szállhassanak ki a küzdőterre.

(Május 30-án)

I.

Erdély életének vég perceit, történetének utolsó lapját írom le. De a végpercz nem kintelies, de az utolsó lap nem gyászos . . . mint az új kor phönixe, önmagát ölte meg, hogy szebb életre éberüljen.

Soha dicsőbb halálról, nagyobb szerű föltámadásról nem olvasék

Körül belől 300 éve egyszer csak látja, hogy testvére felett külhoni dynastia terjeszti ki vaspálczáját, melly nemzetiségét, politikai lételit megdönteni készül.

Bár vérző kebellet külön vált.

Több, mint más fél századig küzdött a szolga testvérhon mellett szabad és független maradni — nem sikerült. Árulás és ármány őt is a dynastia alá vetette, hogy a két testvér együtt sirassa dicső múltját, semmi jövőjét.

De az idők megváltoztak.

A nagyobb testvér lelökte táblabirói parokáját, levetette lánczait s mint fiatal deli levante jobbot nyújtott a még siránkozó szegény testvérnek s az őszinteség nemes hangján kérde:

„Akarsz é enyém lenni? eljegyezzlek a kárpátok gyűrűjével.“

A másik testvér lesütötte szemeit, perczig gondolkodott, majd az öröm kitröző hangján mond:

„Akarok, tiéd akarok lenni! hogy majd ha a vész napjai ejönnek, egygyütt küzdhessünk ha a villám lecsapni készül együtt nézhessünk rá!”

Nó ne vegyétek rossz neven, hogy perczig habozott, hogy igenjét nem egyszerre mondta ki — habozás divat a szemérmes mennyaszszonyoknál.

II.

Reggel 10 ora volt.

Zaj, mozgalom, élénkség minden felé, minden mutatta milly nagyszerű nap elibe néz.

Tudtuk, s készen valánk, hogy minden áron nyernünk kell, de a terjengő balhitek elhítték hogy e nap diadalát föltételes unio vagy ellentmondás szenezendi be, akkor midőn a testvér, szeretétére s kivivott jogaira hivatkozva föltételen egyesülésre nyújtá jobbját.

S illy nemes lelkű testvérben perczig is kételkedni nem gyalázat lett volna e?

Mi hinni akartuk, hogy e nap engesztelő áldozat lesz öseink büniért megnyervén az olly sokáig nélkülözött szabadságot, egyenlőségét, testvériségét.

Mi hinni akartuk, hogy a separatismusi elvek bukása magával hozza a bujtogatók bukását is.

Mi hinni akartuk, hogy egyetlen hó az ellenséges ármányoknak megváltoztatott utat ad.

De még ekkor nem valánk bizonyosok a nap dicsőségében. Az utczákon csoportosuló tömeg a tegnap érkezett szebeni követek ellenévéleményéről beszélt. Sokan szenvedélyes kitörésektől tartottak, mellyek megkeseritik az unio diadalmát.

Már jókor reggel el voltak foglalva a karzatok, s a terem csarnokain és monostorutczán kiszorult sokaság tolongott.

A fuladásig megtölt terem a legmeglepőbb látványt nyújtá. A karzatokon kokárdák, tollak, zászlók lobogtak, s a hallgatóság arcán a legfeszültebb várakozás ült.

A terem jobb részén külön állvány emelkedett a nők számára, de ennek is egyik része férfiaktól lön elfoglalva.

A trón mellett bal felől a királyi hivatalosok padjai húzódtak el. A mult 1847-ki országgyűlés hősei közül egyet sem lehetett itt látni. Helyettök egy szegletet a hallgatóságtól helyéről kiszorított pesti küldöttség foglalt el, mint képviselője Magyarhon rokonszenvének. Minő ellentét. Minő satiraja Nemesisnek!

Jobb felől a követi padokon Erdély innepelt népszerű férfiai állottak. A tronnal szemben a taxalis és szász követei. Középen a kir. táblától körülült asztal és az utolsó elnöksizék.

Az ajtóknál nemzetörök állottak, mert a kiszorult sokaság mindegyre bétolakodott. Mint méhkas zugott a terem.

A falakon Magyarhon czimere, éljen a király, uádor, m. ministerium feliratok díszletek. Ki álmodott erről ezelőtt egy évvel, midőn itt a szabadságot és népérdeket gyilkolták?

Tíz óra után gyülekezni kezdnek az országgyűlési tagok. Riadó éljennel fogadja a terem régi kadveltjeit. Midőn Wesselényi M. belép, szünni nem akaró örömszaj keletkezik; ugyan ez történik Lemény megjelenésekor is.

A terem megtelik. Alig van egy talpalatnyi szabad tér. Az utcán „éljen az unio!”-kiáltás harsog.

Az elnök megnyitja a gyűlést.

III.

Egy férfi állott fel tisztes arccal öszülő fűrtökkel, egy férfi ki éveken át marttyra volt a sza-

badsnáknak, s míg másnak csüggedten lelke csak elborulni tudott honszerelme reactionra izgatá.

És férfi ma vak Mint Oedipus megküzdött az absolutismus szörnyével, s mint Belisar, távol honától idegen hajlékba ment pihenni.

Neve: Wesselényi Miklos.

Tudjátok ki az a Wesselényi Miklos?

A legbecsületesebb hazafi, kire valaha az isten szép napja sütött, őszinte nyílt ember, ki a kormányt ármanyos tanácsnokaira figyelmezteté, bátor férfiú, kinek szíve lelke helyén van.

És mik érdemei?

Akkorban, midőn Erdély az I. Fercencz és Metternich vas pálczáját leginkább érezé, midőn a törvénytelen kormányzóval kezét fogva, e kis hazát, mintegy szibériai gyarmatot vagy második kauntsátkát kelettől nyugotig kirablá e három ember, midőn gondolkodni, vagy szólani tiltva volt, — tehát mintegy 20 év előtt Wesselényi megpendítette az unio eszméjét, ellenzéket alkot s országgyűlést csikart ki.

Jutalmát is megkapta — mert számtizetett, mert tiltva lön átlépni a hon határát, mellyert olly fen dobogott keble . . .

„O mi hatalmas a te kezed Nemesis, o mi nagyszerűk gyakran munkálataid!

Erdély utolsó napján, országgyűlésén épen ez ember állott fel az unio ügyében, ki e szent eszmeért annyit szenvedett!

Rövid és velős szavakkal felhozá, mikép jelen körülmények közt, Erdély egyik mulhatatlan teendője az unio.

„Unio“ harsoga a terem negyed óra hosszat s viszhangozá a tömeg melly az utczai tért elfogadá.

Ekkor Szász Károly feláll s elnöki kijelentést kér. Ujra előbbi jelenet ismételtetik lelke-

sültebben, nagyszerűbben. Kemény Domokos szólni kezd s felszólítja azokat, kiknek aggodalmok van, bogy szóljanak.

Minden szem a szász követek felé fordul. Sír csend újra, s feszült várakozás.

A brassai követ feláll s a többek közt így szól: az uniót a *pragamentica sanctio* épségben tartása mellett, küldöim nevében pártolom.

Erre iszonyu éljen harsog.

A szász követek mindnyájan felállanak s az örmömben ittasult gyűlésnek meghajtják magok.

Egy székely követ fölnyitja az ablakot s a zajorongó népnek kikiáltja: a szászok pártolják az uniót. Falakat reszkettető örömjaj, éljen riad meg s a gyűlésben senki sem juthat szóhoz.

A nép látni kívánja a szász követeket. Az ablakban megjelennek; új örömjaj, új szünni nem akaró éljen. A lelkesült gyűlés megint föláll. A tron elibe a pesti küldöttség zászlóját tűzik ki. „Éljen a király!” hangzik minden ajakról. A nép kün mennydörgőn ismétli, s feltűzik kívül a nagy Magyarország zászlóját.

Kemény Dénes szólni kezd. Hosszan igen hosszau beszélt az unio czéljáról, hasznairól, elmondta mit várhatunk tőle, s felfejtje hogy a bujtogatott népnek ez az egyetlen üdve. Beszéde egyik részében a szászokra és oláhokra vonatkozott,

Erre Schmidt szebeni követ föláll. Megfeszített figyelem. Alaptalanoknak nyilváníttja mindazon rágalmakat, melyek a szászokról keringenek. Tetszészaj. Feléjük hire volt, hogy itt a szász követ élete nincs bátorságban. Én nem hittem s anlegnagyobb bizonyosága, hogy itt vagyok.

A gyűlés köszönet szavazólag föláll, a harzatókról alig szünő éljenzaj riad.

Kün a nép Schmidt és Lemény nevét kiabálja. A szász követek és Lemény oda hagyják a termet.

IV.

Az utcán ezenben gyönyörű jelenet fejlődött ki.

Bizonysága s dicsőséges emléke annak hogy a magyar nemzetet barátságra kötelezni mily könnyű. Engesztelődve nyújtá kezét azoknak, kiknek ellenséges terveiről annyi alkalma volt meggyőződni.

Igaz hogy a, harczias magyar ha vele banni tudnak az ingét is od, adja.

A leérkezett követeket ezer üdvözlő hang és kar fogadta, s az örömnök vége hossza nem volt.

Schmidt felemeltetvén beszélt a néphez. Az egyenlőség órája ütött, a köz falak leomlottak.

Köszönte a szász nemzet nevében a magyar nép üdvözlését. Elbeszélte azt is, mint nyilatkoztak a teremben sat.

Lemény püspöknek egy széket hoztak, s a pátriarcha kinézésű tisztos ősz arra felállva, ihletetten szólalt meg. Az oláh nemzetnek személyébeni megtiszteltetését kedves üdvözléssel viszonozta. Egysségre, a haza és királyhoz hű ragaszkodásra hívta fel a tömeget, ugyanezt igérvén az oláh nemzet részéről is. Éljenek az oláhok, szászok, hangzott mindenfelől, s diadalmenettel kísérté bé a nép őket a terembe.

Ben a teremben a két Zeyk kikiáltja az uniót.

Pálffy János lelkes követe a dicső székelyeknek, küldői és az egész nemzet nevében ezeknek hős karát ajánlotta fal nagy Magyarországnak védelmére.

És e karok lankadatlanok, ha vészszel keli

szembe szálni, erősek a vésznék ellenében, de a szolgaság bitincseit nehezen tudák hordozni.

Kormányzó kimondja az öszszes akarrattal elfogadott uniot.

V.

E percz diadalát nem próbálom festeni.

Éljen harsogott a teremben a teremén kívül unio utczában a lelkes polgárok ajkirul.

És a népnek ez örömszaja hasonlított a Homer eposához melyben a mult és jövőndő századok öröme és bánata támadt fel.

Tudja isten honnan, honnan nem unio zászló tenger termelt elő, mely az utczt egészen ellepé. Mintha a szabadság hajójának vitorlái lettek volna, szabad tömeget vezettek hirdetni az minden felé

A nép a k. biztos lakáához ment, ki az erkelyről idvezelte őket.

Majd a kormányzót s végre Wesselényi kísérték haza, a nap kőset, kinek örömtias arca mutatá, menyire tulboldog teljesülni látván élte ideálját.

A város ház előtt is megálltak.

Székel József egy gyönyörű beszédet tartott s átadá a városbirónak Pestváros zászlóját.

Majd Komárom küldötte, Már idvözlé megyéjénekében az erdélyi s már magyarhoni polgárokat Mindezeket tetszészaj követte.

Egy ifju polgártársunk inditványozá, hogy Monostorutca Unio-utcz és Hidutca Wesselényi utczának neveztessek. A városbiro mindent megígért, s már Unio utczaa felirat fénylett Monostorutca szögletén.

Estve nagy szerü láklyás zene volt.

. . . . Erdély phönix volt, mely ön magát égeté meg hogy szebb életre támadjon!

Szabad haza, szabad polgárok kerjétek istent nyujtsa hosszura boldogságtók napjait' . . .